

DecadeWatch

Romští aktivisté
hodnotí úspěšnost
Dekády
romské inkluze

2005–2006



DECADE
WATCH

DecadeWatch

Romští aktivisté
hodnotí úspěšnost
Dekády
romské inkluze

2005–2006

Sestavení publikace: Andy Hupert
Redakce zpráv: Mona Nicoara
Překlad: Barbora Vilímová
Editace a jazyková korektura: Tom Popper.
Grafická úprava: Judit Kovács, Createch Ltd.
Vytisknuto v Maďarsku společností Createch Ltd.
2007

Autoři profilů zúčastněných zemí

BULHARSKO

Autoři

Toni Tashev (Regional Policy Development Centre)
<toni.tashev@yahoo.com>

Tano Bechev (Regional Policy Development Centre)
<tanobechev@yahoo.com>

CHORVATSKO

Autoři

Katarina Ivce (Forum for Freedom in Education) <katarinaivce@yahoo.com>
Eugen Vukovic (Forum for Freedom in Education) <evukovic@fso.hr>

Přispěvatelé

Kasum Cana
Veljko Kajtazi

ČESKÁ REPUBLIKA

Autoři

Gabriela Hrabánová (Athinganoi) <hrabanova@athinganoi.cz>
Ivan Veselý (Dženo Association) <vesely.ivan@wo.cz>

Přispěvatelé

Michal Miko
Laura Laubeová
Lucie Horváthová

MAĎARSKO

Autoři

Agnes Oszolykan (nezávislý) <oszolykanagnes@gmail.com>

Přispěvatelé

Ana Orsos

MAKEDONIE

Autoři

Nadir Redzepe (Sonce) <khamnnp@mt.net.mk>

Alexandra Bojadzieva (Sonce) <alexandraboja@mt.net.mk>

Přispěvatelé

Zástupci nevládních organizací, které jsou začleněny do Roma 2002 Network

ČERNÁ HORA

Autoři

Sinisa Nadazdin (Philia Ministries) <nadazdin@cg.yu>

Přispěvatelé

Samir Jaha

Senad Sejdovic

RUMUNSKO

Autoři

Costel Bercus (Roma Civic Alliance) <costel@romanicriss.org>

Georgel Radulescu (Roma Civic Alliance) <george_radulescu@yahoo.com>

Přispěvatelé

Zástupci nevládních organizací, které jsou členy Roma Civic Alliance

SRBSKO

Autoři

Petar Antic (Minority Rights Center) <petar.antic@mrc.org.yu>

Osman Balic (League for the Decade) <yuromcentar@bankerinter.net>

Příspěvodatelé

Zástupci nevládních organizací, které jsou členy League for the Decade

SLOVENSKO

Autoři

Andrea Bučková (New Roma Generation) <andrea.buckova@vlada.gov.sk>

Štefan Šarkózy (New Roma Generation) <stefansarkozy@chello.sk>

Peter Pollak (New Roma Generation) <peterpollak@azet.sk>

Zuzana Poláčková (New Roma Generation) <zuzana.polackova@vlada.gov.sk>

Vlado Rafael (nezávislý) <vlado@osf.sk>

Marek Hojsík (Nadaca Milana Šimečky) <nms@nadaciams.sk>

Daniel Stanko (New Roma Generation) <stanko.daniel@gmail.com>

Příspěvodatelé

Lydia Bariová

Eduard Čonka

Maria Šarkózyová

Zpráva DecadeWatch byla podpořena Open Society Institutem a Světovou bankou.

Obsah

Celkové shrnutí	11
DecadeWatch: Obecné informace	13
Dekáda romské inkluze	13
DecadeWatch	13
Metodologie a celkový proces	14
DecadeWatch – romští aktivisté hodnotí průběh Dekády romské inkluze 2005–2015	17
Co je to DecadeWatch?	17
Čeho už bylo dosaženo?	18
Pohled do budoucna: program Dekády pro vlády na období 2008–2009	19
Porovnání výsledků jednotlivých zemí	21
Shrnutí výsledků podle prioritních oblastí	23
Profily zúčastněných zemí: shrnutí	31
Bulharsko	32
Chorvatsko	34
Česká republika	36
Maďarsko	38
Makedonie	40
Černá Hora	42
Rumunsko	44
Srbsko	46
Slovensko	48
DecadeWatch: monitorovací systém	50
Česká republika	57
Použité zdroje	65
Obecné zdroje	67
Zdroje Česká republika	68

Celkové shrnutí

DecadeWatch

– Obecné informace

Dekáda romské inkluze

V únoru 2005 předsedové vlád Bulharska, Chorvatska, České republiky, Maďarska, Makedonie, Černé Hory, Rumunska, Srbska a Slovenska přijali Dekádu romské inkluze 2005–2015 tím, že podepsali následující prohlášení.

„Vycházejíce z podnětu daného konferencí Romové v rozšířené Evropě: výzvy pro budoucnost (2003) se zavazujeme, že naše vlády budou činit vše pro odstranění diskriminace a zmenšování nepřijatelných rozdílů mezi Romy a ostatní společností, tak jak je stanoveno v našich akčních plánech pro Dekádu. Tímto vyhlášíme desetiletí 2005–2015 za Dekádu romské inkluze a zavazujeme se podporovat plnou účast a angažovanost národních romských komunit při dosahování cílů Dekády a prokazovat pokrok měřením výsledků a hodnocením našich zkušeností při naplňování akčních plánů Dekády. Vyzýváme další státy, aby se k našemu úsilí připojily.“

Kromě toho všechny země vypracovaly návrh Akčních plánů Dekády pro prioritní oblasti vzdělání, zaměstnanosti, zdraví a bydlení a zavedly institucionální opatření pro plnění závazků Dekády. Dekáda aktivně podporuje zapojení romských občanských společností do vytváření návrhů akčních plánů i jejich plnění, jakož i monitoringu tohoto plnění.

DecadeWatch

DecadeWatch, založená na principu zapojení Romů do procesu implementace Dekády, je iniciativou skupiny romských aktivistů a výzkumníků, jejímž úkolem je hodnotit úspěšnost Dekády romské inkluze 2005–2015 od jejího vyhlášení v únoru 2005. DecadeWatch je podporována Open Society Institutem a Světovou bankou. Do této podpory patří výcvik a školení výzkumných týmů a také vypracování metodologie, poskytování podpory při redakční činnosti, jakož i vytisknutí této série zpráv.

Metodologie a celkový proces

Tyto zprávy byly vypracovány romskými aktivisty z romských občanských sdružení (neboli asociace romských nevládních organizací), alespoň ve většině zemí – jen v Chorvatsku a Černé Hoře byla tato zpravodajská činnost řízena ve spolupráci klasických nevládních organizací a romských aktivistů. Tato zpráva hodnotí činnost v letech 2005–2006 a uvedené informace vycházejí z průzkumů, jež se prováděly v období od podzimu 2006 do začátku roku 2007. I když se zpráva zaměřuje na vývoj v letech 2005 a 2006, analyzují se také opatření a postupy, jež byly zavedeny již před přijetím Dekády a které dosud zůstaly a nadále se aplikují. Členové týmu DecadeWatch v této zprávě rovněž reflektovali svoje vlastní, leckdy dlouholeté zkušenosti, které s hodnocením romské politiky ve svých zemích mají.

Výzkum obsahuje hodnocení různých dokumentů – metod, zákonů a nezávislých zpráv a průzkumů – ale také rozhovorů se státními úředníky a zástupci občanské společnosti. Součástí výzkumu byl podrobný dotazník, jenž shromažďuje informace o indikátorech měřitelnosti, které zachycují zásadní činnosti pro dosažení úspěchu Dekády:

- Dostupnost a kvalita *akčních plánů*, kde by měly být stanoveny indikátory měřitelnosti a cíle a s tím spojené monitorovací systémy a hodnocení;
- *Institucionální uspořádání* pro naplňování Dekády, včetně zapojení Romů;
- *Vládní opatření* týkající se všech čtyř prioritních oblastí – vzdělávání, zaměstnanosti, zdraví a bydlení, včetně opatření na dostupnost a shromažďování dat a zároveň dostupnosti antidiskriminačních zákonů, jež by vyhovovaly směrnicím EU.

DecadeWatch je výsledkem **týmového úsilí a jde o celý proces intenzivních a častých interakcí**. Prvním krokem tohoto procesu bylo, že se v září 2006 celý tým sešel na schůzi a také na workshopu zaměřeném na vypracování metodologie. V následujících měsících provedly týmy jednotlivých zemí průzkum a vypracovaly detailní profilovou zprávu, ve které prezentovaly své závěry. Všechny zprávy byly pak zeditovány do kratších, zhruba desetistránkových kapitol, které byly vypracovány podle standardizované srovnávací struktury odpovídající účelu této zprávy. Tyto kratší kapitoly byly předány vládním úřadům na koordinaci Dekády, aby dostaly příležitost doplnit je o své komentáře a byla tak možnost zpětné vazby. Definitivní podoba zprávy včetně profilů zúčastněných zemí, shrnutí závěrů a vyhodnocení výsledků jednotlivých zemí byly prodiskutovány na schůzi redakčního týmu v Budapešti, jež se konala v dubnu 2007. Stručné resumé této diskuse najdete v kapitole Celkové shrnutí vypracované podskupinou tohoto týmu. Součástí hodnocení je posouzení jednotlivých indikátorů měřitelnosti a vzájemné celotýmové porovnání výsledků jednotlivých zemí napříč všemi indikátory, založené na informacích obsažených ve zprávách zúčastněných zemí. Týmy všech zemí byly požádány, aby navrhly vyhodnocení, které pak bylo předmětem diskuse celého týmu.

Cílem DecadeWatch je porovnávat výsledky zemí napříč všemi indikátory měřitelnosti – sledovat průběh a identifikovat ty oblasti, ve kterých by každá země mohla

nějakým způsobem využít zkušenosti ostatních zemí. Pro tento účel DecadeWatch vypracovala systém hodnocení, kde je skóre od 0 do 4. Nejvyšší skóre je čtyři, udělované zemím s nejlepšími výsledky v praxi, zatímco 0 značí nulový přínos a zájem vlády. Mezistupně hodnocení se liší podle různých úrovních zapojení vlády při zavádění politiky romské inkluze do praxe. Je třeba podotknout, že skóre 4 nemusí nutně znamenat čtyřikrát lepší než 1 – ale známka 4 označuje dosažitelný standard. Rozdíl mezi 0 a 1, který označuje rozdíl mezi vůbec žádnou činností a několika počátečními kroky, je mnohem podstatnější, zejména na začátku Dekády, než rozdíl mezi 3 a 4, jenž zachycuje rozdíl mezi pokročilým vládním programem a integrovanou, komplexní politikou vlády. Hodnocení DecadeWatch představuje průměrný odhad napříč indikátory – aniž by bral v úvahu individuální ukazatele. Tam, kde země získaly stejné hodnocení, byly také zařazeny na stejnou úroveň. Přisouzením různé míry důležitosti jednotlivým indikátorům by sice mělo za následek drobné změny v celkovém seřazení zemí, ale nemohlo by změnit zařazení zemí tak, jak je prezentováno v této zprávě. Podrobná tabulka výsledků s rozpisem metodologie je popsána na konci této kapitoly.

Tabulka 1: Definice hodnocení podle DecadeWatch

SKÓRE	STRUČNÉ DEFINICE
0	Vláda nevyvíjí vůbec žádnou činnost
1	Dílčí opatření, počáteční kroky, neexistuje však žádná pravidelná ani systémová činnost
2	Pravidelná opatření, avšak nesystémová, která nevytvářejí programový celek
3	Vládní program, pokročilá úroveň činností, avšak žádná integrovaná koncepce
4	Integrovaná koncepce, stanovení standardů pro vládní činnost a přijetí odpovědnosti

DecadeWatch je prvním pokusem změřit úspěšnost Dekády a tým DecadeWatch si je vědom omezených možností své metodologie. Zaprvé, DecadeWatch se záměrně zaměřuje pouze na to, zda jsou zaváděna vládní opatření. Vzhledem k omezeným údajům o výsledcích (neagregovaných, pravidelně shromažďovaných a celonárodně reprezentativních dat je v každém ze sledovaných států velmi málo, pokud vůbec nějaké jsou) neprovádí DecadeWatch analýzu toho, zda tato opatření mají už nějaký efekt. V této souvislosti iniciativa DecadeWatch argumentuje tím, že výsledky měření, tzn. nárůst počtu romských dětí zapsaných do škol a dodržujících školní docházku, by mohly být po pouhých dvou letech plnění Dekády unáhlené, jelikož se počítá s tím, že některá opatření se projeví spíše v dlouho- či střednědobém horizontu než za tak krátkou dobu. Už samotné zhodnocení toho, zda jsou jednotlivá opatření již zavedena či nikoli, může posloužit jako první „inventura“ po dvou letech. Zároveň však iniciativa DecadeWatch důrazně vyzývá ke shromažďování neagregovaných dat o Romech, aby bylo v budoucnu možné náležitě monitorovat výsledky.

Další omezení tkví v tom, že výběr indikátorů měřitelnosti je pochopitelně libovolný a je možné o nich diskutovat. DecadeWatch nicméně vybrala řadu indikátorů, které jsou považovány za zásadní pro úspěšné plnění cílů Dekády: DecadeWatch

poukazuje na to, že úspěšné realizace Dekády závisí na dostupnosti a kvalitě akčních plánů, na vhodném institucionálním rámci a na opatřeních, která vláda zavedla pro všechny čtyři prioritní oblasti – a na tom, jak systematicky jsou tato opatření navržena a následně plněna.

A za třetí si DecadeWatch uvědomuje, že jednotlivé země se liší jak svojí velikostí, včetně počtu romských obyvatel, tak hospodářskou výkonností a schopností činit politická rozhodnutí. Známkou 4 se DecadeWatch pokouší ohodnotit nejlepší dosažitelný výsledek, vůči kterému může každá země poměřovat svoji vlastní činnost na jakémkoli daném indikátoru měřitelnosti v porovnání s nejlepšími zkušenostmi. Kromě toho má každá země nějaké nedostatky. Identifikováním těchto nedostatků v každé zemi a jejich vzájemným porovnáním DecadeWatch zdůrazňuje oblasti možného zlepšení v té které zemi.

Tato zpráva je však jen prvním krokem. DecadeWatch bude nadále usilovat, spolu s vládami, partnerskými institucemi a agenturami Dekády, vyvíjet metody a aktivně přispívat k vytváření mechanismů, jež by hodnotily úspěšnost Dekády. Dekáda romské inkluze, naprosto ojedinělá iniciativa zaměřená na prosazování inkluze Romů, si totiž zaslouží účinný monitorovací systém.

DecadeWatch – hodnocení úspěšnosti Dekády romské inkluze 2005–2015 romskými aktivisty

Co to je DecadeWatch?

DecadeWatch je prvním vyhodnocením činností vlád při plnění jejich závazků přijatých v rámci Dekády romské inkluze 2005–2015. Vzhledem k tomu, že jedním z cílů Dekády je, aby Romové dostali možnost se k procesu inkluze náležitě vyjádřit, bylo toto hodnocení vypracováno **pod vedením romských neziskových organizací a aktivistů ze všech zemí účastnících se Dekády**. První díl zprávy DecadeWatch hodnotí období od přijetí Dekády na začátku roku 2005 až do konce roku 2006. DecadeWatch je konstruktivním příspěvkem romských aktivistů k dosažení úspěchu Dekády.

První zpráva DecadeWatch se zaměřuje na hodnocení činnosti vlády, nikoli na to, jak se změnila situace Romů přímo v reálném životě. Vzhledem k nedostatku úplných a systematických indikátorů a údajů o výsledcích se tento první pokus zaměřuje pouze na následující: Co jednotlivé vlády od přijetí Dekády již vykonaly? DecadeWatch shrnuje škálu indikátorů, které měří: (i) existenci a kvalitu akčních plánů Dekády včetně dostupnosti dat za účelem hodnocení úspěšnosti, (ii) institucionální uspořádání pro naplňování Dekády a zda byla ve všech prioritních oblastech Dekády zavedena patřičná opatření. **Tento první díl zprávy DecadeWatch nehodnotí, jaký mají tato opatření dopad na Romy a jak se změnilы výsledky**. Systematické monitorování výsledků, zejména při jejich vzájemném porovnání mezi jednotlivými zeměmi, je v současné době nemožné kvůli závažnému nedostatku údajů. Kromě toho implementace Dekády probíhá zatím jen dva roky a hodnotit výsledky by tedy bylo předčasné.

DecadeWatch je hodnocení úspěšnosti Dekády a příspěvek romských aktivistů k dosažení jejího úspěchu...

...které hodnotí činnost vlády, nikoli efektivitu opatření pro Romy...

...hledá a mapuje
dobré zkušenosti

Při posuzování činností vlád ve všech zúčastněných státech se DecadeWatch v jednotlivých profilech zemí snaží **najít dobré zkušenosti** a vyzdvihnout úspěchy, ze kterých se mohou ostatní země poučit. DecadeWatch rovněž provádí analýzu vládních opatření, programů a postupů, jež byly zavedeny ještě před přijetím Dekády a stále jsou v platnosti.

...a provádí srovnání
zúčastněných zemí

Zpráva DecadeWatch se snaží **porovnávat činnost vlád** v jednotlivých zemích a předložit aktuální obraz toho, zda a do jaké míry vlády jednají podle závazků Dekády. Je si vědoma toho, že jednotlivé země se liší jednak svojí velikostí (a také počtem romského obyvatelstva), jednak úrovní ekonomického rozvoje a mohou tedy vyžadovat rozdílnou míru úsilí. Nicméně je důležité mít k dispozici určité měřítko politické vůle a aktivního přístupu a zároveň hledat dobré zkušenosti i nedostatky ve všech zemích a prioritních oblastech.

V posledních dvou letech byl
zaznamenán výrazný pokrok...

Čeho už bylo dosaženo?

Toto hodnocení konstatuje, že ve všech zemích došlo k **výraznému pokroku, někde více, někde méně, a také v rámci jednotlivých zemí – v některých oblastech činností byl pokrok větší než v jiných:**

- Obecně se dá říct, že *Akční plány Dekády jsou již zavedené a příslušné instituce již zřízené* a ve všech zemích byly, v rozdílné míře, zahájeny příslušné aktivity. Konkrétně ve všech zemích fungují kanceláře na koordinaci Dekády, které za poslední dva roky získaly řadu podstatných zkušeností.
- Ve všech zúčastněných zemích se Dekáda stala *platformou pro diskusi o inkluzi Romů jak v samotných vládách, tak v romské občanské společnosti*, třebaže akční plány Dekády nejsou v celé své šíři vládami pojímány jako prostředky k zavádění příslušných opatření.
- Od oficiálního zahájení Dekády v únoru 2005 převzalo *předsednictví Dekády* po Maďarsku nejprve Rumunsko a posléze Bulharsko. Většina zemí se důsledně účastnila schůzí Mezinárodního řídicího výboru Dekády. S výjimkou Černé Hory a Srbska všechny země přispívaly do Svěreneckého fondu Dekády, který financuje společnou technickou podporu a rozvoj lidských zdrojů na podporu naplňování Dekády.
- Průběh Dekády si klade za cíl poskytnout *Romům možnost vyjádřit se* k jednotlivým snahám zemí při prosazování inkluze a Romové sami prohlašují, že je k jejich názoru přihlíženo více než před spuštěním Dekády.

...častokrát v podobě dílčích
opatření, která ještě nebyla
rozvinuta v systémovou
koncepti romské inkluze...

Navzdory jistému pokroku však Dekáda zatím ještě nedosáhla rozhodujícího okamžiku, který by mohl předjímat úspěch. **Většina vlád chápe inkluzi Romů ve smyslu dílčích projektů a občasných opatření, ale nikoli ve smyslu programů a integrovaných koncepcí.** Ačkoli téměř ve všech zemích byly přijaty akční plány Dekády, nezdá se, že by formovaly rozhodování vlád a politické plánování tak, jak by teoreticky mohly. Institucionální základny pro koordinaci Dekády, pokud vůbec nějaké

existují, nejsou v mnoha zemích dostatečně integrovány do politického vedení pověřených ministerstev a schází jim pevně daný program i pravomoce a kapacity pro realizaci Dekády. A nakonec, vlády se čím dál více zmiňují o Dekádě v souvislosti s jejich aktivitami spojenými s romskou inkluzí, avšak mohly by mnohem více využívat Dekádu a akční plány jako prostředku k systematickému hodnocení její úspěšnosti.

Zatím největší potíží při realizaci Dekády je **nedostatek údajů o Romech, jež by vypovídaly o jejich vzdělání, zaměstnanosti, zdraví a bydlení**. Proces shromažďování dat je rozptýlený, nepravidelný a neposkytuje informace, jež by byly reprezentativní v celonárodním měřítku. Řada zemí shromažďuje data o etnické příslušnosti jednotlivců v případech, že se jedná o konkrétní programy, nebo pokud se to týká příjemců sociálních služeb, např. služeb zaměstnanosti. To sice umožňuje zjistit absolutní čísla o sledovaných jedincích, avšak už nelze určit, v jakém jsou vztahu k celkové populaci. Taková data mají tudíž jen omezené použití. Celonárodní průzkumy by však takovéto informace byly schopny poskytnout. Zásluhou nedávných výzkumných studií, podporovaných mezinárodními partnerskými organizacemi, jako je Světová banka, Open Society Institute, UNDP a UNICEF, víme nyní o vyloučení Romů ve všech zúčastněných zemích mnohem více, než tomu bylo před několika lety. Co však stále i po dvou letech od zahájení Dekády schází, je systematické a pravidelné shromažďování dat, aby se dala sledovat úspěšnost romské inkluze v průběhu celého období. Pouze systematické a pravidelné shromažďování neagregovaných a celonárodně reprezentativních dat umožní jednotlivým vládám, aby mohly v roce 2015 předložit zprávy o výsledcích jejich úsilí spojené s Dekádou. Česká vláda nad ostatními vládami zúčastněných zemí vyniká tím, že výše popsané nedostatky přiznává a že se zavázala k tomu, že do konce roku 2007 vypracuje monitorovací mechanismy a systém podávání zpráv.

Pohled do budoucna:

Program Dekády jednotlivých vlád na období 2008–2009

Nedostatek systematického shromažďování dat a neschopnost zajistit spolehlivý mechanismus hodnocení výsledků Dekády vybízí k nutnosti **stanovit závazné cíle, jež by měly být splněny do roku 2015**. Tým iniciativy DecadeWatch bude spolu s vládami a partnerskými organizacemi usilovat o to, aby byl pro jednotlivé prioritní oblasti Dekády zajištěn a navržen soubor indikátorů a cílů.

Hodnocení průběhu Dekády ukazuje, že i když některé vládní návrhy byly již zavedeny, program Dekády nebyl zatím důsledně a systematicky přeměněn v konkrétní činy v terénu. Je **nezbytné, aby byla Dekáda pevně zakotvena v činnosti místních samospráv i podúřadů pověřených ministerstev**. Přestože primární odpovědnost za úspěšnost Dekády nesou centrální vlády jednotlivých států, je třeba, aby do plnění Dekády **zapojily místní samosprávu a aby své politické závazky vůči Dekádě decentralizovaly na úroveň místních úřadů**. Ve většině zemí jsou hlavními poskytovateli vzdělávacích a zdravotnických služeb i služeb zaměstnanosti právě místní úřady, a ty musejí komunikovat s romskými komunitami a nabízet jim pomocnou ruku. Pokud nebude uznána jedinečná role a odpovědnost místních úřadů při plnění

...a podávání zpráv o jejich dopadu na romskou inkluzi bude možné pouze tehdy, pokud vlády budou shromažďovat celonárodně reprezentativní a neagregovaná data o situaci Romů

Stanovit cíle do roku 2015...

...decentralizovat Dekádu...

...přijmout dvouleté operační plány...	<p>úkolů Dekády, celý proces se nepodaří. Vzájemné propojení mezi závazky předsedů vlád, odpovědnostmi pověřených ministerstev a potřebami místních úřadů musí být posilováno.</p>
...podpořit činnost kanceláří na koordinaci Dekády a konstruktivně využívat jejich zkušenosti...	<p>Toto hodnocení dospělo k závěru, že ve většině zemí se akční plány Dekády nedostatečně využívají jakožto dokumenty, které mají pomáhat při tvorbě politických opatření. Některé země již mají, v různých fázích rozpracovanosti, své krátkodobé operační plány. V zájmu podporování konkrétních činů je důležité, aby takový postup byl využíván ve všech zemích účastnících se Dekády. Jednotlivým vládám se proto doporučuje, aby jako další krok schválily dvouleté operační plány opatřené konkrétními způsoby financování, věrohodnými závazky plnění i náležitými kapacitami.</p>
...pokročit od jednotlivých projektů ke změně celkové koncepce...	<p>Kanceláře na koordinaci Dekády všech zemí získaly za poslední dva roky bohaté zkušenosti a staly se zároveň hlavními subjekty, které nejvíce čerpaly z mezinárodního charakteru Dekády. Při setkáních Mezinárodního řídicího výboru i při ostatních workshopech a aktivitách Dekády si totiž vybudovaly kontakty ve všech zemích, které jim pak budou napomáhat při vzájemné výměně dobrých zkušeností. Je důležité, aby zkušenosti jednotlivých kanceláří na koordinaci Dekády byly na národní úrovni náležitě využívány a aby byly v souladu s činností pověřených ministerstev.</p>
...využit vstupu do EU a evropské integrace...	<p>Činnosti vlády se příliš často omezují jen na občasná opatření, častokrát financovaná či spolufinancovaná mezinárodními partnerskými organizacemi. Jenom ti „nejrychlejší účastníci“ Dekády začali čelit výzvě, kterou pro ně Dekáda představuje, a vypracovali programy a dokonce i integrované koncepce. Je nutné, aby všechny země upustily od přístupu v podobě roztržitých projektů a začaly vyvíjet systematické koncepce. Zároveň však je třeba, aby vlády vyvíjely větší úsilí na to, aby se jejich programy a politika staly účinným nástrojem při inkluzi Romů. Úspěšnost těchto postupů závisí z velké části na tom, do jaké míry jsou do diskusí o jejich návrhu a zavádění zapojeni samotní Romové, obzvláště v případech, kdy jsou tyto programy zaměřeny na obyvatelstvo jako celek a nejsou speciálně zacíleny na Romy. Vlády rovněž musejí zajistit, aby dílčí výsledky Dekády byly hmatatelné jak pro romské, tak pro neromské obyvatele a ukázat tak, že celý proces je skutečný.</p>
...a projevit politickou vůli	<p>Dekáda je celoevropskou iniciativou na podporu integrace Romů, kteří jsou nejpočetnější evropskou menšinou, a prostředkem evropského řešení problému romského vyloučení. Jednotlivé země by měly svoje závazky vůči Dekádě skloubit s procesem evropské integrace a vstupu do EU a využívat k tomu dostupné mechanismy. S tím je především spojeno využití strukturálních a předvstupních fondů EU pro romskou integraci, avšak vyžaduje to také efektivní partnerskou spolupráci s ostatními členskými státy EU, Evropskou komisí a dalšími evropskými institucemi při rozvíjení politiky romské inkluze.</p>
	<p>Vlády se častokrát domnívají, že prosazování romské inkluze je veřejností považováno za nepříznivé, a tudíž ohrožuje potenciální volební úspěch. Je nutné, aby tento postoj ustoupil ve prospěch odvážnějšího stylu politiky, jež by byla otevřenější inkluzi</p>

a rovným příležitostí, a pokrokových způsobů, jak změnit názor veřejnosti. **Vlády by měly prezentovat program Dekády jako to, čím doopravdy je – investicí do národních zájmů** a budoucí prosperity společnosti jako celku v rámci širší evropské a světové ekonomiky. Zároveň je potřeba přiznat, že ve většině zemí účastnících se Dekády se od jejího zahájení přístup vlád přece jen zlepšil a že v určitých zemích se podařilo tempo reformy udržet. Síla Dekády však spočívá v její dlouhodobosti, jež přesahuje období jednoho volebního mandátu jednotlivých vlád.

Porovnání výsledků jednotlivých zemí

Srovnávací hodnocení úspěšnosti ukazuje, že i když je ve všech zemích patrný určitý pokrok, není rovnoměrný a žádná ze zemí nemá stabilně dobré výsledky napříč všemi indikátory. Z toho vyplývá, že navzdory tomu, že některé země jsou ve svém usilování o realizaci Dekády dál než ostatní, je zde pro všechny země Dekády spousta příležitostí k tomu, aby se učily jedna od druhé.

Celkový rozdíl ve výsledcích, alespoň tak jak jsou měřeny v této zprávě, závisí především na rozdílné míře angažovanosti jednotlivých vlád a jejich snah postoupit od občasných opatření, leckdy spolufinancovaných neziskovými organizacemi, k systémovým koncepcím zajišťovaným z rozpočtových zdrojů. Hodnocení úspěšnosti, vypracované iniciativou DecadeWatch, došlo k závěru, že jednotlivé země se dají rozdělit do čtyř skupin:

1. **Maďarsko** je nejuspěšnější zemí účastnících se Dekády. Její celkové skóre dopadlo o něco hůře jen proto, že na konci roku 2006 stále ještě nemělo schválený dlouhodobý Akční plán Dekády. Maďarsko je nicméně nejpokročilejší zemí, pokud jde o úspěšnost zavádění ve většině prioritních oblastí.
2. Se značným odstupem následuje hlavní skupina zemí, do níž patří **Bulharsko, Slovensko, Česká republika, Rumunsko a Chorvatsko**. Jejich konečná skóre jsou velmi podobná, nicméně těchto pět zemí vykazuje rozdílné výsledky napříč všemi prioritními oblastmi, kde najdeme příklady jak systematické, tak omezené činnosti vlád.
3. **Makedonie a Srbsko jsou mírně pozadu**, hlavně kvůli jejich závislosti na opatřeních financovaných nevládními subjekty, místo toho, aby se angažovala sama vláda.
4. **Černá Hora** ve svých závazcích a činnostech setrvává ještě v předdekádové fázi.

Žádná země nemá stabilně dobré výsledky ve všech oblastech...

...a tyto rozdíly se dají vysvětlit odlišnou mírou toho, jak jednotlivé vlády již pokročily v zavádění systémových koncepcí

Tabulka 2: Srovnání výsledků

PÓŘADÍ	ZEMĚ	SKÓRE
1	Maďarsko	2,29
2	Bulharsko	1,84
3	Slovensko	1,82
4	Česká republika	1,76
5	Rumunsko	1,72
6	Chorvatsko	1,70
7	Makedonie	1,37
8	Srbsko	1,24
9	Černá Hora	0,63

Poznámka: Skóre uvedené v této tabulce jsou výsledným průměrem všech indikátorů. Pohybuje se od 0 (nejnižší) do 4 (nejvyšší).

Metody DecadeWatch mají své nedostatky...

...ale jsou založeny na indikátorech, jež zaznamenávají potřebné aktivity, které jsou pro úspěch Dekády klíčové

Je zřejmé, že jakékoli **hodnocení úspěšnosti založené pouze na posuzování toho, zda vlády zavedly příslušná opatření, má své nedostatky**, neboť už ze samotné podstaty se nedá zhodnotit, zda tato opatření mají nějaký efekt. Další nedostatek spočívá v tom, že výběr indikátorů měřitelnosti může být předmětem diskusí. Zpráva DecadeWatch nicméně vybrala řadu indikátorů, které jsou pro úspěšnost Dekády a plnění jejích cílů klíčové.

DecadeWatch tvrdí, že úspěch implementace Dekády spočívá jak ve správném **institucionálním rámci, tak v opatřeních, která vlády zavedly ve všech čtyřech prioritních oblastech**. Pořadí uvedené v tabulce č. 2 tudíž vychází z řady indikátorů, jež hodnotí:

- dostupnost *akčních plánů* s příslušnými indikátory i cíli, monitorovacími mechanismy a systémy podávání zpráv
- *institucionální opatření* pro implementaci Dekády
- *vládní opatření* pro všechny prioritní oblasti – vzdělávání, zaměstnanost, zdraví a bydlení – včetně dostupnosti a shromažďování dat a zároveň dostupnost anti-diskriminačních zákonů, jež by vyhovovaly směrnici EU.

Nejvyšší skóre 4 je udělováno zemím s nejlepšími výsledky v praxi, zatímco 0 označuje nulový přínos a aktivity vlády. Pokud země získaly stejné skóre, získaly také stejné pořadí. Jak napovídá tabulka č. 3, skóre mezi 0 a 4 rozlišuje rozdílné úrovně zapojení jednotlivých vlád. Je třeba podotknout, že skóre 4 nemusí nutně znamenat čtyřikrát lepší skóre než 1- skóre 4 zkrátka označuje dosažitelný standard. Rozdíl mezi skórem 0 a 1 je tedy významnější než např. rozdíl mezi skóre 3 a 4.

Skóre udělovaná iniciativou DecadeWatch představují průměr napříč všemi indikátory, bez přihlídnutí k individuálním ukazatelům. Přisouzení různé míry důležitosti jednotlivým indikátorům by sice mělo za následek drobné změny v celkovém pořadí

zemí, nemohlo by však změnit seřazení zemí tak, jak je prezentováno v této zprávě. Podrobnou tabulku s rozpisem metodologie najdete na konci této kapitoly.

Tabulka 3: Definice jednotlivých skóre DecadeWatch

SKÓRE	STRUČNÉ DEFINICE
0	Vláda nevyvíjí vůbec žádnou činnost
1	Dílčí opatření, počáteční kroky, neexistuje však žádná pravidelná ani systémová činnost
2	Pravidelná opatření, avšak nesystémová, která nevytvářejí programový celek
3	Vládní program, pokročilá úroveň činností, avšak žádná integrovaná koncepce
4	Integrovaná koncepce, stanovení standardů pro vládní činnost a přijetí odpovědnosti

Skórování jednotlivých zemí odhalilo, že úspěšnost implementace Dekády je celkově někde mezi stupni 1 a 2 – jež odpovídají stavu, kdy převládají dílčí opatření a některé počáteční kroky, které se však zatím nevyvinuly v systematické programy či integrované koncepce. Ve většině zemí je patrná směsice slabších a silných míst, která jsou v celkovém výsledku vzájemně vyvážená. Například Maďarsko je vyspělejší než ostatní země, pokud jde o zavádění příslušných opatření ve všech prioritních oblastech a mohlo by se už přiblížit ke skóre 3, kdyby do konce roku 2006 měla vláda schválený dlouhodobý plán Dekády. To samé platí pro Rumunsko, které má přijmout Akční plány Dekády také až v roce 2007. Makedonie je vyspělejší než ostatní země, pokud jde o institucionální opatření v rámci Dekády a u těchto indikátorů získává vysoké skóre, avšak to všechno zatím ještě nebylo přeměněno v systematickou vládní činnost. Následující kapitoly podávají vysvětlení o pořadí zúčastněných zemí a poskytují přehled o jednotlivých prioritních oblastech Dekády a o individuálním vývoji jednotlivých zemí.

Celkový stav: převaha dílčích opatření a počátečních kroků a úkol vypracovat je v ucelenou koncepci

Shrnutí výsledků podle prioritních oblastí

Akční plány s jasně danými indikátory měřitelnosti a cíli představují hlavní jádro Dekády, neboť tyto plány mají zpravidla mnohem širší záběr pro implementaci než předchozí národní strategie či programy na integraci Romů a zároveň počítají s jasně daným systémem podávání zpráv o implementaci Dekády. Pokud se u těchto plánů již nepočítá s každoroční adaptací, tak by se v ideálním případě měly pro jednotlivé prioritní oblasti alespoň doplňovat o krátkodobé (jednoleté či dvouleté) operační plány vládních činností. U akčních plánů zpráva DecadeWatch hodnotí to, zda jednotlivé země již schválily Akční plány Dekády (skóre 1,1), zda schválily alespoň nějaké krátkodobé operační plány (1,2), zda byl zaveden nějaký metodický systém podávání zpráv (1,3), zda Akční plány Dekády obsahují základní údaje (1,4) a zda existuje snaha vypracovat akční plány pro obecní či regionální úroveň (1,5).

Akční plány

Tabulka 4: Akční plány

PŮŘADÍ	ZEMĚ	SKÓRE	1,1	1,2	1,3	1,4	1,5
1	Česká republika	2,30	3	4	4	1	0
2	Chorvatsko	1,60	2	2	0	2	2
2	Makedonie	1,60	1	4	0	0	3
4	Slovensko	1,30	2	1	2	0	2
5	Srbsko	1,20	3	2	0	0	1
6	Bulharsko	1,10	3	1	0	0	2
7	Maďarsko	0,60	0	0	0	0	3
7	Černá Hora	0,60	3	0	0	0	0
9	Rumunsko	0,00	0	0	0	0	0

Ke konci roku 2006 měla většina zemí s výjimkou *Maďarska a Rumunska* již schválený desetiletý Akční plán Dekády, jehož kvalita se však stát od státu různí. Přítomnost jasně stanovených indikátorů měřitelnosti a cílů byla zaznamenána pouze v několika málo oblastech nevelkého počtu Akčních plánů Dekády, a jsou zde tudíž pochybnosti o tom, zda tyto plány dostatečně účinně působí na směřování vládní politiky. V řadě zemí panuje stále jistý zmatek ohledně toho, jak jednotlivé Akční plány Dekády souvisejí s předešlými národními strategiemi a programy na integraci Romů. Úřady se kolikrát rozhodnou, že nebudou používat akční plány tak, jak byly koncipovány – jakožto plány s jasnými cíli, termíny dokončení a jasným systémem podávání zpráv. Zároveň však některé země již transformovaly obsáhlé desetileté plány do konkrétních činů či operačních plánů, v některých případech dokonce opatřených dostatečnými finančními zdroji. Jiné zase vyvíjely úsilí angažovat do Dekády městské a obecní úřady. S výjimkou *České republiky a Slovenska* vlády zúčastněných zemí nevydaly do konce roku 2006 zatím žádné oficiální a pravidelné hodnotící zprávy o implementaci Dekády; je třeba podotknout, že *Srbsko* svoji hodnotící zprávu vydalo v dubnu 2007 a *Chorvatsko* tak má údajně učinit během tohoto roku.

Dobré příklady z praxe: Každoroční plány *české* vlády pro prioritní oblasti dostatečně zajištěné financemi ze státního rozpočtu včetně systému pravidelného podávání zpráv o jejich implementaci, operační plán *Makedonie* z roku 2005 a s tím související „outreachové“ aktivity na obecní úrovni, akční plány na místní úrovni vypracované obecními úřady v *Srbsku*.

Institucionální uspořádání
Dekády

Dekáda stála u zrodu spolupráce vládních institucí s romskou občanskou společností, která vedla k vypracování akčních plánů a kontrole jejich implementace pod vedením národního koordinátora pro Dekádu a byla zároveň hybatelem spolupráce mezi zúčastněnými zeměmi. Co se týče institucionálního uspořádání Dekády, zpráva DecadeWatch hodnotí, zda vůbec byla ustanovena funkce národního koordinátora (2.1), jaké má konkrétní pravomoce (2.2) a jestli byl pro něj zřízen podpůrná kancelář s příslušnými zaměstnanci (2.3). Hodnotí také, zda jsou Romové zastoupeni ve vyšších vládních strukturách (2.4) a jestli byl oficiálně zřízen stálý poradní

orgán, který by zapojoval romskou občanskou společnost (2.5). Také zkoumá, zda na pověřených ministerstvech jsou speciální oddělení zabývající se inkluzí Romů a jejich přístupem k prioritním oblastem (2.6), jestli jednotlivé vlády byly zastoupeny na setkáních Mezinárodního řídicího výboru pro Dekádu (2.7) a zda přispívají do Svěreneckého fondu Dekády (2.8).

Tabulka 5: Institucionální uspořádání

PŮRADÍ	ZEMĚ	SKÓRE	2,1	2,2	2,3	2,4	2,5	2,6	2,7	2,8
1	Maďarsko	3,13	3	3	4	2	2	3	4	4
2	Slovensko	2,94	3	4	3	3	0	3	4	4
3	Makedonie	2,88	3	3	1	3	4	1	4	4
4	Chorvatsko	2,75	3	4	2	0	4	2	3	4
4	Česká republika	2,75	3	2	2	1	3	3	4	4
6	Bulharsko	2,63	1	2	2	3	3	2	4	4
6	Rumunsko	2,63	3	2	2	3	0	3	4	4
8	Srbsko	1,25	1	1	2	0	4	1	1	0
9	Černá Hora	0,50	1	1	0	0	0	1	1	0

V roce 2005 jmenovala každá zúčastněná země svého národního koordinátora pro Dekádu – většinou na ministerské úrovni – a od zahájení Dekády zůstala ve většině zemí tato funkce obsazená bez jakýchkoliv potíží. Určité problémy nastaly pouze v *Bulharsku*, *Černé Hoře* a *Srbsku*. Ve většině případů byla každodenní koordinace Dekády svěřena vyšším státním úředníkům, kteří zpravidla řídí práci kanceláří s pracovníky pověřenými realizací Dekády a s tím souvisejícími záležitostmi. Úřady na koordinaci Dekády získaly v minulých letech značné zkušenosti a v každé zemi se staly nepostradatelným pro implementaci tohoto projektu. Nicméně v některých případech mají romští aktivisté určité pochybnosti, zda orgány na koordinaci Dekády mají dostatečné pravomoce a schopnosti, aby mohly dosáhnout změn tím, že budou ovlivňovat a podporovat pověřená ministerstva při vypracování a financování opatření prosazujících romskou inkluzi. Zároveň však v několika málo případech některá pověřená ministerstva údajně zřídila speciální oddělení zabývající se otázkami inkluze Romů a jejich přístupem k prioritním oblastem, která mají dostatečné prostředky na to, aby se mohla vypracovat a zrealizovat příslušná opatření – prozatím se toto většinou týká ministerstev zabývajících se školstvím. Oficiální poradenské orgány se zástupci z řad romské občanské společnosti se nejčastěji scházejí v *Chorvatsku*, *Makedonii* a v *Srbsku*, avšak jejich vliv na činnost jednotlivých ministerstev při vytváření ucelené politiky se různí.

Dobré příklady z praxe: V *Maďarsku* a na *Slovensku* fungují úřady na koordinaci Dekády s úzkými vazbami na pověřená ministerstva a v *Makedonii* probíhá proces zapojování romské občanské společnosti.

Vzdělání

V prioritní oblasti vzdělání DecadeWatch vyhodnocuje úspěšnost tím, že se zaměřuje na dostupnost dat (i) týkajících se vzdělávání Romů (3.1) a opatření podporujících přístup romských dětí k předškolnímu (3.2), základnímu a střednímu (3.3) i univerzitnímu vzdělávání. Navíc hodnotí, zda jsou zavedena desegregační opatření (3.5).

Tabulka 6: Vzdělání

PŮŘADÍ	ZEMĚ	SKÓRE	3,1	3,2	3,3	3,4	3,5
1	Maďarsko	3,80	3	4	4	4	4
2	Rumunsko	2,40	2	1	3	4	2
3	Srbsko	1,80	2	2	2	2	1
4	Bulharsko	1,60	2	2	3	0	1
4	Slovensko	1,60	0	3	3	2	0
6	Chorvatsko	1,40	1	1	3	2	0
7	Černá Hora	1,30	2	1	2	0	2
8	Česká republika	1,00	0	2	3	0	0
9	Makedonie	0,80	1	2	1	0	0

V oblasti vzdělání jsou Akční plány Dekády nejpropracovanější a nejpřesvědčivější a vlády zde rovněž dosáhly největšího pokroku při zavádění opatření a postupů zaměřených na zlepšení školních výsledků romských žáků. Na rozdíl od ostatních prioritních oblastí se ve školství v mnoha zemích podařilo postoupit od dílčích opatření k určité podobě programu či celkového souboru opatření. Z hodnocení vyplývá, že důležitou roli při vypracování dalších postupů a programů zahrál Romský vzdělávací fond, jelikož v mnoha zemích financoval či spolufinancoval nejrůznější aktivity. V každé ze zúčastněných zemí již existují určité druhy programů předškolního vzdělávání, většinou v podobě bezplatného posledního ročníku mateřských škol, nebo opatření, která jsou speciálně zaměřená na usnadnění přístupu Romů do mateřských škol a k programům předškolní péče. Všechny zúčastněné země se různou měrou zasazují o přístup Romů k základnímu a střednímu vzdělání, včetně využití pedagogických asistentů. Kromě toho *Chorvatsko*, *Maďarsko*, *Rumunsko* a *Slovensko* navíc financují či spolufinancují stipendijní programy pro studenty vysokých škol. V mnoha zemích jsou však i nadále viditelné i skryté překážky zabraňující v přístupu ke vzdělání, které je možno překonat pouze tehdy, pokud se příslušné vlády budou zasazovat o integraci a lepší koordinaci opatření a zároveň se budou pokoušet více a systematictěji zapojovat Romy do procesu vypracování souborů opatření a poskytování služeb.

Existují značné rozdíly v tom, do jaké míry si příslušné vlády uvědomují problém segregace mezi romskými a neromskými dětmi ve školství a jaká opatření a politické postupy vypracovaly, aby se s tímto problémem mohly vypořádat. Jako příklad pro ostatní země účastníci se Dekády může sloužit Maďarsko, které se od dílčích pilotních projektů (spolu)financovaných z externích zdrojů dokázalo posunout ke strategickému rozvoji vládní politiky pro otázky desegregace.

Dobré příklady z praxe: V *Maďarsku* funguje rozsáhlý a integrovaný systém opatření usnadňující přístup Romů k integrovanému školství.

V prioritní oblasti zaměstnanosti hodnotí DecadeWatch úspěšnost tím, že se zaměřuje na dostupnost dat týkajících se zaměstnanosti či nezaměstnanosti Romů (4.1), na opatření podporující přístup Romů ke školicím programům či rekvalifikačním kurzům (4.2), na programy aktivního vyhledávání zaměstnání – s vyloučením veřejně prospěšných prací – (4.3) a na programy na podporu drobného podnikání (4.4).

Zaměstnanost

Tabulka 7: Zaměstnanost

PÓŘADÍ	ZEMĚ	SKÓRE	4,1	4,2	4,3	4,4
1	Maďarsko	3,00	1	4	4	3
2	Chorvatsko	1,75	1	3	3	0
2	Srbsko	1,75	2	2	0	3
2	Slovensko	1,75	0	2	2	3
5	Bulharsko	1,25	2	2	1	0
5	Česká republika	1,25	2	1	1	1
5	Rumunsko	1,25	2	2	1	0
8	Makedonie	0,75	3	0	0	0
8	Černá Hora	0,75	2	1	0	0

Jednotlivé podoby opatření a postupů na podporu zaměstnanosti Romů se v zemích účastnících se Dekády výrazně liší. Maďarsko je nejpokročilejší, jelikož má vypracovaný komplexní soubor programů na podporu zaměstnanosti těch, kteří byli vyloučeni z trhu práce – tato opatření byla vypracována speciálně pro Romy ti k nim mají dobrý přístup. Ostatní zúčastněné země financují, pravidelně či nepravidelně, **dílní opatření, která však mnohdy nevytvářejí ucelený program či integrovanou politiku zaměstnanosti.** I když fungují patřičné instituce a opatření, jejich výsledky v romských komunitách jsou častokrát nedostačující. Romští aktivisté mají poněkud skeptický postoj k úspěšnosti stávajících obecných programů zaměstnanosti a školicích programů, jež nabízejí úřady práce. A jelikož v mnoha zemích nejsou k dispozici adekvátní údaje, je leckdy obtížné zhodnotit efektivnost programů, které nejsou zaměřené výlučně na Romy. Například v *Maďarsku*, *Srbsku* a na *Slovensku* existují programy na podporu drobného podnikání, kdežto v řadě jiných zemí se opatření na podporu zaměstnanosti Romů zaměřují na veřejně prospěšné práce. Jelikož veřejně prospěšné práce jsou zpravidla opatření krátkodobého charakteru, jelikož se nezaměřují na vytváření stálých pracovních poměrů, v metodologii hodnocení DecadeWatch se na tento typ opatření nebere zřetel.

Dobré příklady z praxe: *Maďarské* školicí programy a programy na podporu zaměstnanosti, *slovenské* a *srbské* programy na podporu drobného podnikání a *makedonský* systém shromažďování dat.

Zdraví

V prioritní oblasti zdraví hodnotí DecadeWatch úspěšnost tím, že se zaměřuje na dostupnost údajů o zdravotním stavu Romů (5.1), na existenci opatření umožňujících Romům přístup ke zdravotní péči (5.2, například systémy zabezpečující ochranu zdraví pro nepojištěné osoby), na speciální zdravotnické programy pro Romy (5.3, například tzv. outreachové informační kampaně a zdravotní osvěta) a na práci zdravotně-sociálních pomocníků (5.4).

Tabulka 8: Zdraví

PŮŘADÍ	ZEMĚ	SKÓRE	5,1	5,2	5,3	5,4
1	Rumunsko	2,75	3	1	3	4
2	Bulharsko	1,50	2	2	1	1
3	Srbsko	1,25	2	1	2	0
4	Slovensko	1,00	0	2	1	1
4	Maďarsko	1,00	1	1	1	1
4	Černá Hora	1,00	1	1	2	0
7	Česká republika	0,75	1	0	1	1
8	Chorvatsko	0,50	1	0	1	0
8	Makedonie	0,50	0	1	1	0

V prosazování přístupu ke kvalitní zdravotní péči pro Romy se dosáhlo menšího pokroku než v oblasti školství, většina zúčastněných zemí se totiž musí spoléhat na dílčí opatření spolufinancovaná z externích zdrojů. *Rumunsko* v této oblasti vyčnívá z řady tím, že systematicky rozšiřuje svůj program romských zdravotně-sociálních pomocníků. V některých zemích mají i nepojištěné osoby bezplatný přístup alespoň k minimálnímu balíčku zdravotních úkonů. Na *Slovensku* zákony sice umožňují prosazování přístupu Romů ke zdravotnímu pojištění, avšak podle neoficiálních informací stále ještě v praxi přetrvávají určité překážky zabraňující Romům v přístupu ke zdravotní péči. To platí především v těch případech, kdy Romům chybějí potřebné doklady o státní příslušnosti či trvalém bydlišti, což lze převážně pozorovat v zemích bývalé Jugoslávie a u skupin romských vysídlenců či uprchlíků. Nynější tzv. „outreachové“ programy zaměřené na romské komunity nejsou v mnoha případech zatím ještě chápány jako oficiální programy. Důležitým nástrojem poskytování zdravotní péče Romům se stal Celosvětový fond na boj proti AIDS, tuberkulóze a malárii: díky programům Celosvětového fondu, které byly pro tento účel částečně uzpůsobené pro romskou problematiku, probíhají četné očkovací kampaně či kampaně na prevenci různých nemocí.

Dobré příklady z praxe: Systematické rozšiřování sítě zdravotně-sociálních pomocníků a programy zdravotní osvěty či „outreachové“ programy v *Rumunsku*.

V prioritní oblasti bydlení DecadeWatch hodnotí úspěšnost tím, že se zaměřuje na dostupnost údajů o bytové situaci Romů (6.1), na opatření zaměřená na uzákonění nelegálních příbytků či neregistrovaných obydlí (6.2), na přístupnost Romů k veřejným službám (6.3) a na dostupnost kvalitního sociálního bydlení (6.4).

Tabulka 9: Bydlení

PÓŘADÍ	ZEMĚ	SKÓRE	6,1	6,2	6,3	6,4
1	Maďarsko	1,75	1	3	2	1
2	Chorvatsko	1,50	2	2	1	1
3	Bulharsko	1,25	2	1	1	1
3	Slovensko	1,25	2	0	3	0
5	Česká republika	1,00	1	1	1	1
6	Rumunsko	0,75	2	0	1	0
7	Makedonie	0,50	0	1	1	0
7	Černá Hora	0,50	1	0	0	1
7	Srbsko	0,50	2	0	0	0

Země účastníci se Dekády mají značně rozdílný postoj k zlepšování bytové situace Romů. Například *Slovensko* zavedlo program bydlení, u kterého hrozí, že se segregace uchová nebo se dokonce prohloubí tím, že se v rámci tohoto programu staví nové „substandardní byty“ v segregovaných osadách. Naproti tomu *Maďarsko* se problémy spojené s bydlením pokouší řešit komplexním způsobem, a sice tak, že zlepšení bytové situace a infrastruktury spojilo s programy na podporu zaměstnanosti Romů. V *Chorvatsku* proběhlo systematické územní mapování romských osad a zahájila se jejich legalizace. S výjimkou Maďarska jsou zúčastněné země odkázány na dílčí opatření, která jsou financována či spolufinancována z externích zdrojů. Ilegální obydlí a nevyřešené majetkové poměry v kombinaci s chybějícími doklady o trvalém bydlišti a státní příslušnosti zůstávají i nadále ve většině zúčastněných zemí obtížně zdatelnou překážkou v zlepšení bytové situace Romů. Například v *Srbsku* se některé místní úřady chopily své vlastní iniciativy, na druhou stranu však centrální úřady stále ještě nevyřešily situaci Romů, kterým chybějí doklady o státním občanství a trvalém bydlišti.

Dobré příklady z praxe: *Maďarské* Programy bydlení a sociální integrace, systematické územní mapování romských osad v *Chorvatsku* a *Rumunsku* a *bulharský* akční plán pro oblast bydlení.

Zpráva DecadeWatch rovněž hodnotí dostupnost antidiskriminačních zákonů ve všech zemích účastnících se Dekády (7.1). Jak se dá očekávat, v úsilí vylepšovat či schvalovat antidiskriminační zákony, jež by vyhovovaly směrnicím EU, nejdále pokročily země, které se v letech 2004 a 2007 staly členy EU. Kandidátské země jsou v této záležitosti velice pozadu. Také existují značné rozdíly v tom, do jaké míry

Bydlení

Antidiskriminační zákony

se antidiskriminační zákony využívají ve prospěch Romů – většina případů se týká možnosti získání zaměstnání a přístupu do veřejných prostor.

Tabulka 10: Antidiskriminační opatření

PÓŘADÍ	ZEMĚ	SKÓRE
1	Maďarsko	4,00
2	Bulharsko	3,50
2	Rumunsko	3,50
4	Slovensko	2,00
5	Chorvatsko	1,00
5	Česká republika	1,00
5	Srbsko	1,00
8	Makedonie	0,00
8	Černá Hora	0,00

Dobré příklady z praxe: *Maďarské, bulharské a rumunské* antidiskriminační zákony.

Vzhledem k omezenému záběru zprávy DecadeWatch se v tomto prvním díle nehodnotí vládní opatření zaměřené na problematiku rovných příležitostí žen a mužů ani se zde nevěnuje pozornost vládním činnostem v oblasti potírání chudoby a jiným průřezovým tématům Dekády, avšak plánujeme tak učinit v příštím díle.

Profily zúčastněných zemí: shrnutí

BULHARSKO

Úkol pro Bulharsko: využít závazku vůči Dekádě jako nástroje pro vytváření opatření a postupů a jako mechanismu podávání zpráv

Romská problematika v Bulharsku si už dvakrát získala pozornost světových médií – poprvé, když Bulharsko hostilo slavnostní zahájení Dekády v únoru 2005 a poté, když v roce 2006 převzalo po Rumunsku předsednictví Dekády. Ukázalo se však, že **všechna pověřená ministerstva nedostatečně využívají soubor opatření, ke kterým mají v rámci Dekády přístup**. Ačkoliv v posledních letech byl schválen značný počet opatření na podporu romské inkluze, vyšlo zároveň najevo, že tato opatření mnohdy nejsou v souladu se systematickými postupy navrženými v rámci Dekády. Pro zavádění těchto opatření bude nutné, aby Bulharsko – mimo jiné za pomoci evropských strukturálních fondů – Dekádu využilo jako nástroj pro vypracování komplexního souboru vládních opatření a romská inkluze by se tak stala běžnou součástí celkové vládní politiky.

Akční plány

Avšak bulharští **politici činitelé nepovažují obšírné akční plány Dekády, které má jejich země k dispozici, za politický závazek ani je nevyužívají jako nástroj hodnocení** při jejich úsilí o dosažení sociální inkluze v Bulharsku. Národní strategické dokumenty zabývající se touto problematikou se sice často na Dekádu odvolávají, nezmiňují se však podrobně o jejích akčních plánech. Například v novém strategickém plánu pro školství není o akčním plánu Dekády dokonce ani zmínka. Nepočítáme-li komplexní program bydlení, kde jsou závazky Dekády uvedeny, Bulharsko zatím neschválilo žádné akční plány pro jednotlivé prioritní oblasti či krátkodobé operační plány.

Vzdělání

Bulharsko již zavedlo řadu opatření, které mohou zlepšit školní výsledky Romů, prozatím však netvoří komplexní a ucelenou politiku. Ministerstvo školství zřídilo Centrum pro integraci vzdělávání, avšak s určitým zpožděním, což vedlo ke ztrátě potenciálních rozpočtových prostředků na vzdělávání Romů. Ačkoliv by se ku prospěchu vzdělávání Romů daly využít i tradiční vzdělávací programy, tyto příležitosti občas zůstávají nevyužité: je například známo, že v rámci desegregace se vůbec nevyužívaly školní autobusy, které v rámci celonárodního programu poskytlo ministerstvo školství. V Bulharsku je jeden rok v mateřských školách povinný, avšak neoficiální informace nasvědčují tomu, že se v případě Romů tato povinnost častokrát neprosazuje a že navíc chybějí vládou financovaná opatření na podporu přístupu Romů k předškolnímu vzdělání. Ministerstvo práce se však již začalo aktivně zasazovat o snadnější přístup Romů ke vzdělání a podporuje školení romských pedagogických asistentů, programy na potírání negramotnosti dospělých a také bezplatné školní snídaně. Čerpání přídatků na děti je podmíněno docházkou do školy, která se v poslední době přísněji monitoruje a vyžaduje. Ucelená vládní politika která by se zaměřovala na desegregaci, však neexistuje a veškeré snahy v této problematice jsou financovány výlučně z externích zdrojů a mají pilotní ráz. Nicméně v bulharské Národní zprávě o strategiích sociální ochrany a sociální inkluze z roku 2006 se jako jeden z úkolů uvádí desegregace školství a zároveň jsou v ní stanoveny konkrétní cíle pro rok 2008. Vládní programy zaměřené na usnadnění přístupu Romů k vysokoškolskému vzdělávání prozatím neexistují.

Zaměstnanost

Za poslední dva roky zavedlo ministerstvo práce **řadu programů na podporu zaměstnanosti, do kterých byli zapojeni Romové, přestože tyto programy nebyly koncipované výlučně pro Romy ani jim nebyly nijak zvlášť přizpůsobené.** Některé pilotní programy byly financovány z prostředků EU PHARE, zatímco větší a obecnější programy jsou

nadále hrazeny ze státního rozpočtu – s jednou důležitou výjimkou – v roce 2006 byl zahájen státem podporovaný program na podporu gramotnosti. Aktivity tohoto druhu však stále nejsou zakotvené v rámci jedné ucelené politiky, která by byla speciálně uzpůsobená situaci romské komunity.

Bulharský postoj ke zdravotní situaci Romů se doposud projevoval převážně formou dílčích opatření. Je však možné, že nedávné změny v politice zdravotnictví budou mít na zdraví Romů pozitivní dopad. Na základě doporučení studie z roku 2003, financované z prostředků EU PHARE, vypracovalo ministerstvo zdravotnictví 15 pilotních programů zaměřených na školení profesionálního zdravotnického personálu pro práci s Romy a také na zavedení funkcí neoficiálních romských zprostředkovatelů, kteří by zajišťovali komunikaci mezi romskými komunitami a zdravotnickými zařízeními. Za podpory Open Society Institutu se v posledních letech vyškolilo 87 zdravotně-sociálních pomocníků, ačkoli tato funkce zatím nebyla oficiálně zakotvena v systému bulharského zdravotnictví. Očekává se, že v roce 2007 bude nejméně 60 těchto nově vyškolených zdravotně-sociálních pomocníků natrvalo zaměstnáno v místní samosprávě, prostředky na jejich zaměstnání půjdou z dotací ministerstva financí. Kromě toho ministerstvo práce vytvořilo v roce 2005 rozpočtovou položku, která by měla pokrývat zdravotnické výdaje jednotlivců na okraji společnosti bez zdravotního pojištění. Možnost této formy financování je omezena na osoby bez zdravotního pojištění a podléhá přísnému prověřování jejich majetkových poměrů. Ministerstvo zdravotnictví rovněž zahájilo několik celonárodních programů zaměřených na znevýhodněné skupiny obyvatelstva, včetně Romů, jako je program na prevenci nákazy HIV a omezování šíření AIDS, který financuje Mezinárodní fond pro boj s AIDS, malárií a tuberkulózou.

V roce 2006 přijala bulharská vláda Národní program pro Romy, který je výsledkem společné snahy odborníků z různých ministerstev, institucí a občanské společnosti. **Národní program pro Romy, který pokrývá stejné časové období jako Dekáda, volá po realizaci investic do infrastruktury romských čtvrtí, po náhradním umístění některých romských osad, výstavbě nových bytů pro nižší příjmové skupiny obyvatelstva ze státního rozpočtu a po změnách prostorového rozložení segregovaných romských oblastí.** Tento program počítá s konkrétními opatřeními, indikátory měřitelnosti a rozpočtovými položkami a také se solidními finančními závazky státního rozpočtu. Zatím však málo nasvědčuje tomu, že probíhá jeho skutečná realizace a že dochází k vytváření příslušných rozpočtů.

V roce 2003 **Bulharsko přijalo komplexní antidiskriminační zákon vycházející z příslušné směrnice EU.** Zákon nabízí rozsáhlou ochranu proti celé škále případů diskriminace a umožňuje, aby oběti při domáhání se nápravy využívaly jak běžných soudních institucí, tak zvláštního orgánu na ochranu rovnoprávnosti, kterou je tzv. Antidiskriminační komise. Antidiskriminační komise, založená v roce 2005, stále ještě nezačala úplně fungovat jakožto účinná instituce na podporu rovnoprávnosti.

Bulharsko přijalo komplexní antidiskriminační zákon vycházející ze směrnic EU a opatření na podporu přístupu k obecnému základnímu vzdělání.

Zdraví

Bydlení

Antidiskriminační zákony

Nejdůležitější úspěch

CHORVATSKO

Úkol pro Chorvatsko:
Pokročit od dílčích opatření
k systematické politice
společenského začlenění Romů

Ačkoliv v Chorvatsku žije jen poměrně malá komunita Romů, země **považuje Dekádu jako nástroj na podporu zapojení Romů** do společnosti. Úřady již zavedly řadu opatření, zejména v oblasti vzdělávání. Tato opatření jsou často spíše sporadická – což vysvětluje poměrně nízké hodnocení Chorvatska v porovnání s ostatními zeměmi střední Evropy – a dalším krokem bude jejich vzájemné propojení do systémových a vzájemně se podporujících strategií. Chorvatsko má k dispozici jak institucionální a rozhodovací kapacity, tak finanční zdroje potřebné k přeměně těchto dílčích opatření na systémové řešení, jež by zemi pomohlo dosáhnout významného posunu k účinnému začlenění Romů do společnosti.

Akční plány

Vláda schválila akční plány Dekády pro čtyři prioritní oblasti. Vzhledem ke svému poněkud omezenému rozsahu **plní tyto akční plány spíše poradenskou funkci pro implementaci a tvorbu zpráv**, zejména v případě chorvatských úřadů práce, které vykazují vybrané činnosti v rámci Akčního plánu Dekády. Úřady schválily výroční plán prioritních opatření pro rok 2005, ten však byl v podstatě jen nepatrně upravenou kopií dlouhodobého plánu. Vláda zatím celkovou zprávu o implementaci Dekády nevypracovala, komplexní zpráva se očekává během druhé poloviny roku 2007.

Vzdělání

Chorvatsko zavedlo **řadu opatření zaměřených na zajištění přístupu romských dětí ke kvalitnímu vzdělání, nemá však zatím integrovanou strategii**. Například je k dispozici přípravný program v rozsahu přibližně 250 hodin, který tvoří součást systému předškolního vzdělávání, včetně jednoho teplého jídla denně a dopravy zdarma. Tohoto programu se však účastní jen omezené množství romských dětí a navíc je tento program výrazně kratší než v jiných zemích, kde trvá obvykle jeden rok. Kromě toho se některým romským předškolním zařízení dostává finanční podpory ze strany státu, Romského vzdělávacího fondu a Open Society Institutu (Institutu otevřené společnosti). Ačkoliv neexistuje podrobná strategie prevence předčasného ukončení docházky, vláda ohlásila program poskytování učebnic zdarma pro všechny děti základních škol, počínaje školním rokem 2006-2007. Dále jsou dostupné zdroje na podporu přepravy do škol. Ministerstvo školství kromě toho finančně podporuje romské pedagogické asistenty, ačkoliv v této oblasti neexistuje ani právní rámec pro jejich činnost, ani specializovaná školení, takže jsou zaměstnávání na pracovní smlouvy na dobu určitou s délkou trvání jednoho roku. Mezi opatření zvýhodňující menšiny na středních školách patří zvýhodněné hodnocení romských uchazečů o přijetí a intenzivnější odborná příprava. Chorvatské úřady však musejí ještě překonat segregaci ve vzdělávání, která byla v několika případech zjištěna. A konečně, ministerstvo školství romským studentům také poskytuje stipendia a ubytování zdarma na kolejích při studiu na středních a vysokých školách.

Zaměstnanost

Klíčové součásti chorvatského **Akčního plánu Dekády mají svůj odraz v souvislých a dobře zpracovaných opatřeních**, včetně odborného vzdělávání, dotovaných pracovních míst a krátkodobých veřejných prací. Chorvatské úřady práce pravidelně vykazují počty uživatelů těchto opatření. Ačkoliv byl plánovaný počet příjemců těchto výhod nízký, skutečný počet byl ještě nižší, což naznačuje potíže v dostupnosti romským komunitám. Existuje řada běžných programů, které jsou samozřejmě

přístupné i Romům, ale není jasné, zda se také uplatňují nějaká zvláštní opatření pro zlepšení přístupu a dosahu, aby byly tyto běžné programy využitelné i pro Romy.

Chorvatsko nemá zavedenou systémovou politiku, která by dokázala vyhovět potřebám zlepšování zdravotního stavu romské populace, zejména pokud se jedná o Romy v uzavřených komunitách. Pokud se nějaké činnosti vůbec provozují, omezují se na úroveň dílčích opatření. Například neexistuje strategie, jež by podporovala přístup ke zdravotní péči osobám bez zdravotního pojištění. Většina současných programů zaměřených na podporu zdravotní situace Romů se omezuje na místně prováděné průzkumy a studie a na informační kampaně v jednotlivých lokalitách. V některých oblastech s vyšší koncentrací romské populace a v romských osadách proběhly očkovací kampaně. Prozatím neexistuje systém zdravotnických poradců.

Chorvatské úřady dosáhly významného pokroku v oblasti legalizace romských osad. Podle Úřadu pro menšiny bylo legalizováno 9 ze 13 osad v okrese Medjmurje. Kromě toho 12 okresů (z celkových 14, kterých se to týkalo) již má vypracované plány na zlepšování podmínek v romských komunitách, k nimž patří prostorové mapování, podrobné finanční odhady a vyhledávání možných zdrojů financování. Ministerstvo životního prostředí se podílí na financování územních plánů pro romské osady. Některá opatření určená na zlepšení bytové situace Romů již byla zavedena: například program EU PHARE spolufinancovaný a řízený vládou v letech 2005 a 2006 přinesl investice do rekonstrukce infrastruktury v osadách okresu Medjmurje. Nebyla zavedena žádná opatření sociálního bydlení pro Romy.

Novelizace chorvatského pracovního práva uplatněné v roce 2004 zahrnovaly určitá antidiskriminační opatření v souladu s normami EU platné pro pracovní poměr, avšak **komplexní antidiskriminační zákon, který by chránil před rasovou diskriminací ve všech oblastech, ještě v Chorvatsku přijat nebyl.** Antidiskriminační strategie se zpracovává od roku 2004, ale k datu této zprávy ještě nebyl příslušný dokument vládou přijat.

Systémové mapování osad ve 12 okresech a legalizace osad v okrese Medjmurje.

Zdraví

Bydlení

Antidiskriminační zákony

Nejdůležitější úspěch

ČESKÁ REPUBLIKA

Úkol pro Českou republiku:
Pokročit od dílčích opatření
k systematické politice
společenského začlenění Romů

V České republice byl na základě Akčních plánů Dekády a dalších dokumentů vytvořen moderní strategický rámec pro inkluzi Romů. Česká vláda vypracovává roční akční plány, kde jsou opatření týkající se inkluze Romů přesněji specifikována, a referuje o nich. Ve srovnání se svými sousedy je však činnost vlády relativně nevýznamná, což lze vysvětlit nedostatečným využíváním systémových mechanismů pro realizaci systémových opatření. Až na několik výjimek v oblasti školství se tato činnost omezuje na dílčí opatření. V další fázi by měla vláda tato **dílčí opatření rozvinout a vytvořit konzistentní koncepci romské inkluze pokrývající všechny čtyři prioritní oblasti** včetně využití evropských strukturálních fondů, které již byly opatřením pro inkluzi Romů úspěšně zpřístupněny.

Akční plány

Národní Akční plán Dekády vychází z vládní Koncepce romské integrace v České republice z roku 2000, která je každoročně aktualizována. Tato strategie uvádí výčet obecných pokynů, jak postupovat, za ním následuje detailnější přehled oblastí působnosti. Pro většinu uvedených opatření jsou stanoveny konkrétní termíny. **Tyto lhůty, jak je stanoví Akční plán Dekády, se většinou jeví jako splnitelné, protože vycházejí z termínů realizace vládních opatření, která se již provádějí.** Ve většině případů jsou opatření v Akčním plánu Dekády formulována tak vágně, že ponechávají celostátním, regionálním i místním orgánům státní správy velký prostor pro nečinnost. Totéž platí i o přidělování odpovědnosti.

Vzdělání

Co se týče zvyšování úrovně romské vzdělanosti, odpovědná místa i nadále do značné míry spoléhají na dílčí opatření spolufinancovaná z vnějších zdrojů, ale zavedla již také celou řadu systémovějších strategických opatření. Existují např. programy zaměřené na prevenci předčasného ukončení školní docházky a na podporu znevýhodněných žáků, či programy podporující integraci romských studentů do hlavního vzdělávacího proudu. V České republice dlouhodobě funguje instituce romského pedagogického asistenta. Opatření, která umožňují Romům lepší přístup k vyššímu vzdělání, se zároveň stále omezují na projekty financované externě, nebo ze zdrojů neziskových organizací. Ačkoli se u Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku v současné době projednává případ možné diskriminace a segregace v českém školství, vláda určitou míru segregace Romů v národním systému vzdělávání dosud nepřipustila.

Zaměstnanost

Romové se řadí mezi ohrožené skupiny, pro které se vytváří široké koncepce. Některé programy zaměřené speciálně na Romy jsou podporovány ze státního rozpočtu nebo z Evropského sociálního fondu prostřednictvím místních neziskových organizací. **V akčním plánu Dekády se stát nezavazuje, že v jejím rámci vytvoří komplexní koncepci zaměstnanosti Romů – plán spíše naznačuje, že se vláda bude v tomto směru angažovat podporou neziskových organizací, které se zabývají tvorbou programů zaměřených na tuto skupinu.** Ačkoli je většina Romů registrovaná na úřadech práce, činí tak zejména proto, aby nepřicházeli o podporu v nezaměstnanosti a jiné sociální dávky. Jen malá část Romů se skutečně účastní rekvalifikačních kurzů. Mnohem větší úspěch při utváření vztahu s romskými klienty má řada státem či sponzory podporovaných aktivních vzdělávacích programů, jež vznikly v neziskových organizacích a probíhají na místní úrovni. S výjimkou krátkodobých pracovních projektů

mají Romové celkově jen málo jiných příležitostí získat zaměstnání. Mikroúvěry a malé podnikatelské úvěry jsou pro Romy prakticky nedostupné, častým požadavkem jsou totiž dodatečné záruky, které chudí Romové nemohou nabídnout.

Národní program zdravotní péče se v souvislosti s Dekádou zaměřuje na vytvoření systému romských zdravotně-sociálních pomocníků. Ministerstvo zdravotnictví financovalo vývoj pilotního programu pro zdravotně-sociální pomocníky, jímž byl pověřen neziskový sektor. Výsledkem programu by měl být školicí modul a 18 vyškolených zdravotně-sociálních pomocníků. Projekt sice končí v květnu 2007, ale dvě místní a jedna městská samospráva již projevily zájem o zaměstnávání pomocníků až do konce roku 2007. Přestože neexistují žádné vládní programy, v jejichž rámci by bylo zajišťováno pojistné krytí zdravotní péče pro nepojištěné, zaměstnancům, osobám registrovaným na úřadech práce, nezletilým do 18 let a matkám dětí do šesti let český systém krytí zabezpečuje. Neziskové organizace odhadují, že počet lidí bez zdravotního pojištění je velmi nízký. V romských komunitách rovněž neprobíhá ani žádná státem podporovaná činnost přesahující základní zdravotní péči, jako jsou např. očkovací kampaně nebo vzdělávací programy na téma zdravotní péče. Některé neziskové organizace realizují tuto nad rámecovou činnost v malém rozsahu a na místní úrovni, stejně jako výše zmínění zdravotní pomocníci, ale jejich ojedinělá snaha nemůže zdaleka uspokojit potřeby Romů v rámci celé republiky.

Po negativní publicitě, již se dostalo ghettoizaci Romů v ČR, **uznala vláda nutnost jednotného přístupu v bytové politice a přislíbila do roku 2008 zavést integrovaný koncept sociálního bydlení.** V současnosti lze sociální bydlení získat pouze pod podmínkou, že je žadatel zaměstnán a bez dluhů, čímž je pro většinu Romů cesta k sociálnímu bydlení v podstatě uzavřena. Ministerstvo pro místní rozvoj momentálně financuje program výstavby dotovaných bytů, v souvislosti s minimálním domácím a technickým vybavením, jež mají nájemníci k dispozici, někdy označovaných jako holobyty. Není však jasné, kolik takových bytů případně Romům. Zprávy vlády o vývoji v rámci Dekády uznávají, že tento program, stejně jako mnoho dalších opatření a koncepcí týkajících se bydlení, postrádají odpovídající mechanismus kontroly implementace, který by posoudil dopad programu na romskou komunitu. V současné době podnikané dílčí kroky jsou zaměřeny na oblast přístupu ke komunálním službám nebo překonání problémů s chybějícími doklady a nelegálním osídlením.

Český právní řád převzal několik antidiskriminačních předpisů, které se týkají zaměstnávání, ale stále ještě do něj zbývá převést směrnici Evropské komise EU o rasové rovnosti, která nabízí ochranu před rasovou diskriminací v zaměstnání a v oblastech vzdělávání, bydlení a poskytování veřejných služeb. Návrh jednotného antidiskriminačního zákona byl odmítnut v Senátu ČR i přes opakované výzvy jak národních organizací, tak mezinárodních skupin k rychlému přenosu ochranných antidiskriminačních opatření EU.

Zdraví

Bydlení

Antidiskriminační zákony

Roční vládní plány priorit včetně rozpočtových alokací a pravidelné systematické zprávy o jejich implementaci.

Nejdůležitější úspěch

MAĎARSKO

Úkol pro Maďarsko:
Uvést do praxe komplexní
strategie na inkluzi Romů

Vzhledem k tomu, že Maďarsko předsedalo Dekádě v zásadním období před jejím spuštěním v roce 2005, byla **role maďarské vlády pro samotné uskutečnění Dekády velice významná**. Dnes Maďarsko vyčnívá nad ostatní země Dekády svým **největším pokrokem v zavádění programů a strategií začleňování Romů ve většině prioritních oblastí**. Zejména pak ve vzdělávání byla zavedena celá řada nástrojů a programů na podporu integrace ve vzdělávání. Na druhou stranu však existuje množství dokladů o tom, že tyto programy ještě nemají žádaný efekt. Úkolem, před kterým Maďarsko stojí, tak je pokračovat ve vyladování a dalším rozvíjení svých strategií směrem k většímu začlenění Romů do společnosti. To v sobě zahrnuje pokračující a trvalé snahy zasahovat co nejširší romskou populaci a snahu o změnu myšlení, o vzdělávání a přesvědčování místních úředníků a poskytovatelů služeb. Vedle toho Maďarsko musí zajistit, aby zdravotnictví, které právě prochází rozsáhlou reformou, pracovalo ve prospěch sociálně vyloučených Romů, například prostřednictvím romských zdravotně-sociálních pomocníků.

Akční plány

Celkové skóre Maďarska však sráží skutečnost, že za první dva roky Dekády země **neschválila jako ostatní země dlouhodobou strategii Dekády**. Na druhou stranu Maďarsko zavedlo množství strategií a programů v **přímé souvislosti s návrhem Akčního plánu Dekády**. Návrh Akčního plánu Dekády, stejně jako dvouletý operační plán, byly vypracovávány od samotného spuštění Dekády a prošly rozsáhlým připomínkováním, včetně místních úrovní. Mezitím se vláda ve svých aktivitách řídila Programem na podporu začlenění Romů do společnosti, přijatého v roce 2004. Vláda doposud nevydala veřejnou systémovou zprávu o úspěšnosti Maďarska v rámci Dekády.

Vzdělání

Ačkoliv se počty romských dětí, které v Maďarsku do školy nechodí nebo z ní předčasně odcházejí, zdají být menší než v ostatních zemích Dekády, nezávislé zprávy z posledních let poukazují na celou řadu problémů, se kterými se Romové ve vzdělávací soustavě musejí vyrovnávat, zejména se jedná o mnohé podoby segregace. **Hlavním cílem reforem maďarského školství od roku 2002 tak bylo zamezit segregaci na školách**. Společné vzdělávání má systémovou podporu díky vládním integračním programům a přijetí antidiskriminačních zákonů, které segregaci výslovně zakazují, a jejich uvedení do praxe. Předškolní vzdělávání je v Maďarsku dostupné dětem od tří let a je povinné pro děti jeden rok před nástupem do školy. Ve veřejných školkách se neplatí žádné školné, a děti z rodin, které dostávají pravidelné příspěvky na děti, mají nárok na obědy zdarma. Předškolní instituce nesmějí odmítnout jakkoliv znevýhodněné děti, včetně dětí romských, od věku tří let. V praxi se však toto ustanovení málokdy dodržuje, a v mnoha oblastech je navíc školek nedostatek. Maďarsko má rovněž zavedené programy na podporu přístupu Romů na školy základního, středního a vyššího stupně vzdělávání.

Zaměstnanost

Maďarsko má zavedenu celou řadu programů na podporu zaměstnanosti a kvalifikačního vzdělávání organizovaných úřady práce, včetně programů pro osoby se sníženou pracovní schopností. Většina z těchto **programů je přístupná – a ve skutečnosti navržená – pro Romy**, ačkoliv politika rovné příležitosti často vládním úředníkům zabraňuje to vyslovit nahlas. Nejsou však k dispozici údaje o tom, nako-

lik mají tyto programy na zaměstnanost Romů vliv, neoficiální doklady ukazují, že hlavními příjemci výhod z těchto programů Romové skutečně jsou.

Zdravotnictví je slabou stránkou koncepce začleňování Romů do maďarské společnosti. Maďarský návrh Akčního plánu Dekády nezmiňuje žádná opatření určená k rozšíření zdravotní péče na ty, kdo nemají zdravotní pojištění. Zdravotní pojištění je v Maďarsku momentálně vázáno na zaměstnání nebo registraci na úřadu práce, což v důsledku znamená, že dlouhodobě nezaměstnaní Romové, žijící v nelegálních osadách, i Romové bez domova nemohou služeb zdravotní péče v zemi využívat. Na druhou stranu ale ministerstvo zdravotnictví financuje koordinovanou zdravotní osvětu a informační kampaně. Některé pilotní programy určené Romům se uskutečňovaly ve spolupráci s tradičními i romskými médii. Vzdělávací programy pro zdravotně-sociální pomocníky byly v Maďarsku spuštěny před pěti lety, a někteří z absolventů již byli přiděleni do vybraných okresů. Pomocníci však nebyli na konci vzdělávacího programu zaměstnání, a navíc v zemi neexistuje celostátní program využití těchto pomocníků. Návrh Akčního plánu Dekády, předkládaný vládou, uvádí vzdělávání poskytovatelů zdravotních služeb Romům jako jeden ze svých úkolů, ovšem doposud nejsou k dispozici podrobnosti tom, jak bude tato strategie navržena a následně uvedena do praxe.

Vláda spustila rozsáhlý program, a sice pilotní **Program bydlení a společenské integrace, který si klade za cíl podporovat zapojení Romů do společnosti prostřednictvím řešení životních podmínek Romů v zemi.** Tento program se nezabývá jen otázkami souvisejícími s bydlením, jako je například vyjasnění vlastnických práv, zlepšování infrastruktury a přístupu k veřejným službám, ale i s otázkami zaměstnanosti a veřejného zdraví. Na pomoc v těchto oblastech program zapojuje jako partnery místní úřady práce a zdravotnické instituce. Ačkoliv ambiciózní rozsah a integrovaný přístup k programu zpočátku omezoval jeho vliv na poměrně malý počet regionů, očekává se v následujících letech jeho další rozrůstání. Další opatření maďarské vlády určená na zlepšení bytové situace Romů zahrnují program legalizace neregistrovaných osad spuštěný v roce 2006. Sociální bydlení ale na druhé straně není součástí ústřední strategie, ale je ponecháno na místních samosprávách.

Maďarské antidiskriminační zákony poskytují silnou ochranu, zejména prostřednictvím zákona o rovném zacházení a školského zákona, i díky několika nedávným novelizacím občanského zákoníku. Úřad pro rovné zacházení přijal aktivní roli při prevenci diskriminace, přičemž soudy trestají porušování zákona nejen soustavně, ale i strategicky. Stále však tato opatření nefungují jako dostatečně odrazující pro některé potenciální zaměstnavatele a romští uchazeči o zaměstnání navíc vědí velice málo o svých možnostech zákonné ochrany.

Široký a vzájemně propojený rámec vládní politiky na podporu přístupu Romů k integrovanému vzdělávání. Návrh rozsáhlých integrovaných programů na zlepšení životních podmínek Romů v segregovaných osadách.

Zdraví

Bydlení

Antidiskriminační zákony

Nejdůležitější úspěch

MAKEDONIE

Úkol pro Makedonii: přeměnit závazky vlády v konkrétní vládní opatření

Zatímco vláda je nadále oddána úkolům Dekády, což je zjevné v pokračujících institucionálních změnách souvisejících s Dekádou a zapojení obecní úrovně, je stále ještě zapotřebí přeměnit tuto oddanost do systematických činů financovaných vládou. Makedonské nízké skóre je ve srovnání s partnerskými zeměmi přímým důsledkem malého skutečného zapojení vlády a omezeného využívání rozpočtových zdrojů pro opatření zaměřená na romskou inkluzi a související programy. Makedonie však vychází velice pozitivně ze srovnání s dalšími zeměmi, pokud jde o vytváření institucionálních struktur potřebných k implementaci programu Dekády. Je však zapotřebí dalšího úsilí vlády k využití těchto zavedených a zkušených koordinačních struktur a k zajištění, aby ministerstva soustavně vynakládala zdroje i úsilí na uskutečňování programů romské inkluze a méně se spoléhala na úsilí zahraničních a darcovských organizací.

Akční plány

Makedonie má vypracované akční plány pro všechny prioritní oblasti Dekády, ovšem s určitými slabými stránkami co do obsahu a cílů, a indikátorů měřitelnosti. Hlavní prioritou makedonské vlády však je pokračování v implementaci, přičemž úpravy akčních plánů by měly probíhat za chodu, nebo ještě lépe prostřednictvím schvalování podrobnějších operačních plánů s finančním zajištěním. Pod vedením kancláře na koordinaci Dekády, spadající pod ministerstvo práce a sociální politiky, která zapojuje zástupce romské občanské společnosti, uskutečnil koordinační orgán Dekády příkladný proces návrhu operačních plánů Dekády v roce 2005, který však dosud nebyl implementován.

Vzdělání

Vzdělávání je prioritní oblastí Dekády, kde je implementace v nejpokročilejším stadiu, i když se silnou podporou externího financování. Ministerstvo práce a sociální politiky sice poskytuje určité finanční prostředky, většina aktivit stojí na spolufinancování Romského vzdělávacího fondu a dalších dárců. Některé obecné koncepce jsou v souladu s akčními plány, například v roce 2006 byly na základních školách zavedeny povinné přípravné třídy. V roce 2007 úřady zavedly opatření na podporu přístupu romských dětí do předškolních zařízení, třebaže opět za podpory Romského vzdělávacího fondu. Romští studenti na středních školách mají možnost využívat určitou podporu v podobě stipendijního programu ministerstva školství a Makedonského institutu otevřené společnosti, s podporou Romského vzdělávacího fondu. Tento program však nemá podporu dalších opatření, která by systematicky prosazovala školní docházku, jako je například dotovaná doprava, školní obědy zdarma, romští asistenti nebo poradci.

Zaměstnanost

Makedonie chronicky trpí vysokou nezaměstnaností ve všech skupinách společnosti, což činí podporu zaměstnanosti Romů značně náročným úkolem. V zásadě má Makedonie vše potřebné k tomu, aby podporovala přístup Romů k zaměstnání. Dokonce má k dispozici i relativně dobrá data získávaná Státním statistickým úřadem. Ačkoliv existují programy na podporu zaměstnanosti pro celou populaci, opatření na podporu přístupu Romů k takovýmto programům ještě nebyla zavedena. Na druhou stranu jsou k dispozici modely, ze kterých je možné vycházet: například mikrofinanční organizace podporovaná Radou Evropské rozvojové banky a Open Society Institute (Institutem otevřené společnosti) poskytuje školení a

půjčky romským podnikatelům. Žádný obdobný program nebyl však dosud spuštěn vládou; ministerstvo práce a sociální politiky má v roce 2007 spustit program mikroúvěrů a podpory drobného podnikání.

Zdraví zůstává nejslabší makedonskou stránkou v procesu implementace Dekády, a sekce zdravotnictví v Akčním plánu Dekády je i nadále nejméně pokročilou kapitolou dokumentu. Na Dekádu mají dopad celkové problémy makedonského systému zdravotnictví co do kvality a přístupu ke zdravotní péči. **Neexistují žádné specifické programy zaměřené na zdravotní péči o Romy, avšak některé obecné programy zaváděné ministerstvem zdravotnictví se dostaly k romským příjemcům, například včetně programů financovaných Celosvětovým fondem pro boj s nemocí AIDS, tuberkulózou a malárií. Očkovací kampaně zahrnovaly i romské komunity a jeví se jako velice úspěšné. V Makedonii nefungují zdravotně-sociální pomocníci. Zdaleka největší překážkou, se kterou se Romové musejí vyrovnávat, je registrace ke zdravotnímu pojištění, vzhledem k časté neexistenci legálního místa pobytu a zaměstnání.**

Nepočítáme-li dílčí projekty na podporu přístupu ke službám a sociálnímu bydlení financované externími dárci a nikoliv samotnou vládou, zůstává bydlení Romů zanedbávanou oblastí. Navíc, nehledě na závazek naplňování Dekády, existují v Makedonii případy vystěhovávání Romů. V současné době se však objevují snahy, které napovídají o možném rozšiřování činností vlády i do oblasti bydlení Romů. Vláda nedávno zadala vypracování návrhu strategických a právních dokumentů zaměřených na bydlení, včetně legalizace nepovolených staveb, které by bylo možné využít při řešení otázky zlepšování podmínek bydlení Romů. Úřady navíc zahájily rozvoj územních plánů pro některé romské osady. Ministerstvo dopravy naznačilo, že bude podporovat výstavbu sociálního bydlení zaměřeného mimo jiné i na romskou populaci a že bude podporovat rekonstrukce kanalizačních soustav v převážně romské obci Shuto Orizari.

Makedonie v nedávné době vypracovala návrh antidiskriminačního zákona, který se ovšem zaměřuje pouze na diskriminaci na základě pohlaví a diskriminaci postižených osob, a nebyl k datu této zprávy ještě přijat.

Operační plán Dekády pro rok 2005 vypracovaný koordinačním orgánem Dekády s účastí romské občanské společnosti a činnosti zasahující na obecní úrovni.

Zdraví

Bydlení

Antidiskriminační zákony

Nejdůležitější úspěch

ČERNÁ HORA

Úkol pro Černou Horu:
přijmout Dekádu jako
politický rámec

Ačkoliv se Černá Hora k Dekádě připojila spolu s ostatními zeměmi v roce 2005, zůstává v mnoha ohledech na úrovni před jejím spuštěním. Koordinace aktivit Dekády probíhá na úrovni ministerských úředníků bez jasné podpory shora. Pověřená ministerstva neharmonizují činnosti romské inkluze s rámcem Dekády. Celkově se Černá Hora při realizaci a financování projektů zaměřených na zapojení romské, aškalské a egyptské menšiny nadále spoléhá na dárců zvnějšku. Země musí přijmout zodpovědnost za rozvoj integrovaných programů či strategií, s finanční podporou státního rozpočtu. Vládní představitelé se nechali slyšet, že předpokládají 80 procent finanční podpory pro činnosti Dekády od zahraničních dárců. Velice významná je skutečnost, že Akční plány Dekády neberou v potaz nejvíce znevýhodněné komunity – populace Romů, Aškalů a Egyptanů vyhnaných z jiných míst bývalé Jugoslávie a repatriovaných uchazečů o azyl, kteří se musejí vyrovnávat s mnoha značnými dodatečnými překážkami v přístupu k veřejným službám. Pro tyto skupiny musí vláda země zavést jasnou strategii.

Akční plány

Akční plán Dekády Černé Hory se jeví spíše jako pro forma dokument než jako obsáhlý a podrobný popis strategie, kterou se vláda chystá uplatňovat. Často neurčuje jasné zodpovědnosti za konkrétní úkoly. Od přijetí Akčního plánu Dekády nebyl proveden pokus o jeho vylepšení ani nebyly přijaty operační plány nebo krátkodobější akční plány. Jelikož Dekáda nemá významný dopad na politiku ústřední vlády země, neprojevuje se nijak ani na místní úrovni: vláda ještě neuplatnila jakékoliv systémové úsilí k zapojení místních samospráv do plnění Dekády.

Vzdělání

Existuje jen pár systémových vládních strategií na podporu přístupu Romů do škol na jakékoliv úrovni vzdělávání, a většina opatření, která jsou zavedena, mají pilotní charakter a jsou (spolu)financována dárci zvenčí. Předškolní vzdělávání není v Černé Hoře povinné, a ačkoliv momentálně existuje několik pobídek zaměřených na vyšší míru docházky dětí z romské, aškalské a egyptské menšiny do předškolních zařízení, přetrvávají značné překážky. Segregace je dalším problémem, se kterým se děti z těchto menšin v černohorské vzdělávací soustavě setkávají, zejména v oblastech s vysokými počty uprchlíků z Kosova. Ministerstvo školství doposud nezavedlo pro takové situace desegregační plány. V roce 2005 se v rámci vládní iniciativy začaly rozdávat učebnice zdarma. V roce 2006 zavedlo ministerstvo školství rozsáhlejší, dvouletý projekt Romské vzdělávací iniciativy, podporovaný Romským vzdělávacím fondem. Tento projekt je zaměřen na podporu rozvoje modelů pro všeobecné integrované vzdělávací programy ve školách a předškolních zařízeních v pěti regionech v zemi. Projekt se rovněž snaží poskytovat studentům z romské, aškalské a egyptské menšiny podporu a pobídky k úspěchu ve škole, přičemž poskytuje podporu i samotným školám a jejich pedagogům, aby vytvářeli nástroje pro úspěšnou integraci takových studentů. Veškerá opatření na podporu přístupu romské, aškalské a egyptské menšiny k vyššímu vzdělání jsou financované výhradně ze zahraničních zdrojů.

Zaměstnanost

Snahy Černé Hory o rozvoj programů podpory zaměstnanosti romské, aškalské a egyptské menšiny zůstávají v rané fázi. Úřady práce v Černé Hoře pořádají

pravidelná školení pro své zaměstnance zaměřená na rovný přístup ke klientům a na tvorbu zvláštních přihláškových formulářů vhodných pro specifické potřeby a situace romských uchazečů o zaměstnání. Rovněž byla ustavena pracovní skupina s úkolem vytvořit služby pro osoby se zvláštními potřebami při shánění zaměstnání, včetně romských uchazečů. Neexistují však žádné programy zaměřené na podporu drobného podnikání vypracované konkrétně pro potřeby romské, aššalské a egyptské menšiny. Běžné programy podpory drobného podnikání jsou přístupné pouze těm, kdo jsou schopni splnit běžné požadavky, které jsou pro mnoho osob z těchto menšin nedosažitelné. Vystěhovaní a uprchlíci z těchto menšin musejí při hledání zaměstnání překonávat legislativní překážky.

V Černé Hoře neexistuje integrovaná strategie podpory zdravotní péče pro příslušníky romské, aššalské a egyptské menšiny, včetně osob bez trvalého pobytu nebo občanství. Ačkoliv v zemi neexistují vládní koncepce zdravotní péče zaměřené na tyto menšiny a vláda nezavedla žádný program zdravotnického poradenství, provádějí lékaři v romských komunitách pravidelná očkování a osvětovou činnost. Pro většinu z těchto činností nejsou k dispozici žádné zdroje navíc a zdravotníci se jich obvykle účastní dobrovolně. V souvislosti s tím předpokládají romští aktivisté, že v posledních pěti letech bylo očkováno 90 procent dětí romské, aššalské a egyptské menšiny. Kromě toho Červený kříž a další organizace poskytují přístup k dotované lékařské péči pro osoby bez osobních dokladů nebo lékařských záznamů. Dále neexistují žádné vládou financované gynekologicko-porodnické programy zaměřené na romskou populaci, ovšem tuto mezeru zaplnily nevládní a mezinárodní organizace prostřednictvím svých krátkodobých projektů.

Černoehorská vláda schválila dokumenty bytové politiky obsahující odkazy na problematiku potřeb romské, aššalské a egyptské menšiny, ovšem jakákoliv realizace se omezuje na velice sporadická opatření. Například sociální bydlení není pro příslušníky romské, aššalské a egyptské menšiny dostupné na základě potřeby: kritéria a postupy pro přidělování sociálních bytů nejsou v Černé Hoře dostatečně jasná, a je proto obtížné posoudit, kolik takových bytů je ve skutečnosti Romům k dispozici. Dokumenty bytové politiky, jakkoliv mají z větší části pouze deklarativní význam, již mají určitý dopad na jednání místních úřadů, které pozastavily v posledních dvou letech své plány na vystěhování obyvatel nelegálních osad. V některých případech dokonce učinily úřady kroky k poskytování náhradního ubytování romským obyvatelům, kteří přišli o bydlení.

Černá Hora ještě nepřijala komplexní antidiskriminační zákony v souladu se současnými mezinárodními normami pro tuto oblast.

Vláda podporuje Romskou vzdělávací iniciativu umožňující rozvoj modelů pro všeobecné integrované vzdělávací programy ve školách a předškolních zařízeních v pěti regionech v zemi.

Zdraví

Bydlení

Antidiskriminační zákony

Nejdůležitější úspěch

RUMUNSKO

Úkol pro Rumunsko:
Dosáhnout stabilního pokroku ve
všech prioritních oblastech
a používat Dekádu jako
strategický nástroj

Výsledky Rumunska při realizaci závazků Dekády jsou spíše smíšené, což vysvětluje hodnocení země střední známkou. Na jedné straně Rumunsko ještě v roce 2006 neschválilo Akční plán Dekády a nezdálo se, že by země Dekádu používala jako nástroje podpory strategií romské inkluze. Na druhé straně se Rumunsko v letech 2005–2006 ujalo předsednictví Dekády. Kromě toho **Rumunsko významně pokročilo v oblastech vzdělávání a zdravotní péče** a zavedlo řadu programů a strategií pro tyto dvě oblasti. Pokrok je však méně znatelný v oblastech bydlení a zaměstnanosti, kde země musí vypracovat a zavést systémové strategie a vytvořit účinné programy přínosné pro romskou populaci.

Akční plány

Rumunsko musí ještě schválit Akční plán Dekády – což se předpokládá v polovině roku 2007 – který by poskytoval rámec pro další rozvoj strategií pro romskou inkluzi. Vláda také ještě neschválila žádné přechodné akční plány nebo zprávy o vývoji v rámci Dekády, kromě zprávy o svém předsednictví Dekádě. Ačkoliv se Rumunsko zpočátku pohybovalo na předních místech implementace Dekády při přebírání předsednictví od Maďarska v roce 2005, zdá se, že Dekáda prozatím nebyla v zemi uvedena jako dlouhodobý proces a rozvojový nástroj. Akční plány Dekády, jakmile budou uvedeny do praxe, budou znamenat značný přínos. Zdá se, že v koordinačním orgánu pro strategie romské inkluze, Národní agentuře pro romské záležitosti, existuje určitý pocit vzájemné konkurence mezi akčními plány Dekády a souvisejícími implementačními mechanismy na straně jedné, a mechanismy zaváděnými v rámci Národní strategie pro romské otázky, což napovídá tomu, že Dekáda ještě není považována za nástroj k implementaci této strategie.

Vzdělání

Rumunsko má k dispozici řadu významných nástrojů zaměřených na podporu vzdělávání Romů, zejména skrze zvýhodňování menšin ve vyšším vzdělávání, odborném vzdělávání a na středních školách po celé zemi. Dále existují dílčí opatření na podporu docházky do předškolních zařízení a systematictější programy podpory docházky na základní školy určené pro znevýhodněné skupiny, zahrnující školní stravování zdarma, dotované školní pomůcky a dopravu zdarma. Příspěvky na děti byly rovněž až donedávna vázány na školní docházku, s cílem motivovat rodiny s nízkými příjmy, nejen z romské komunity, aby své děti posílaly do školy. Nyní probíhá program zaměřený na gramotnost dospělých, nazvaný „Druhá šance“, a údajně je nejvíce navštěvován mladými matkami a Romy, kteří předčasně ukončili školní docházku. Pozice romských pedagogických asistentů byla vytvořena ke zvýšení počtu dětí zapsaných do škol a docházky, aby nedocházelo k předčasnému ukončování školní docházky mezi romskými dětmi, ovšem počty kvalifikovaných poradců stále ještě zůstávají nízké. Jak připouští sama vláda, segregace ve vzdělávání je v Rumunsku přetrvávajícím problémem. Ministerstvo školství přijalo prohlášení, které ukládá desegregaci rumunského školství a prostřednictvím ministerstva jsou poskytovány zdroje z fondu EU PHARE na projekty desegregace.

Zaměstnanost

Pokročilý stupeň vývoje strategií vzdělávání Romů v Rumunsku bohužel nemá svou obdobu v oblasti zaměstnanosti. Ministerstvo práce, které nejenže koordinuje politiku zaměstnanosti, ale také často vystupuje jako spojující článek pro externí

zdroje financování, nemá prozatím vypracovanou jednotnou politiku pro zaměstnanost Romů. Veletrhy práce pro Romy se jeví nejen jako jediný zdroj omezeného množství informací o možnostech zaměstnání pro Romy, ale také jako momentálně jediné fungující opatření aktivní politiky zaměstnanosti v Rumunsku přímo zaměřené na Romy. Úspěšnost těchto veletrhů se projevuje jen ve velmi malém měřítku, protože nemají řádnou reklamu, a proto je navštěvuje jen malý počet jak potenciálních zaměstnavatelů, tak uchazečů o práci. Nevládní organizace dále poukazují na to, že program těchto veletrhů není dobře zaměřen na potřeby Romů, protože většina pracovních míst na těchto veletrzích nabízených vyžaduje vyšší kvalifikaci, než jakou Romové obvykle mají. Neexistují žádné programy podpory drobného podnikání zaměřené na Romy a běžné programy zaměstnanosti nadále obsahují bariéry pro Romy obtížně překonatelné.

Rumunsko v posledních letech dosáhlo v oblasti zdravotního stavu Romů významného pokroku. Ministerstvo zdravotnictví například provozuje fungující Komisi pro Romy. Těto komisi předsedá státní tajemník pověřený přímo dohledem nad romskou politikou. Ministerstvo zdravotnictví je také jediným ministerstvem, které má samostatnou rozpočtovou kapitolu v rámci státního rozpočtu vyhrazenou pro Romské záležitosti. Rumunsko je rovněž na vedoucí pozici v oblasti zdravotnických poradců. Instrukce zdravotního poradce byla v Rumunsku zavedena nevládní organizací Romani CRISS v rámci pilotního projektu, a později oficiálně přijata a převzata pod ministerstvo zdravotnictví v roce 2003. Zdravotně-sociální pomocníci byli postupně přijati jako nezbytná součást zdravotnictví a očekává se, že se jejich počty budou v následujících letech dále zvyšovat. Celostátní kampaně boje proti tuberkulóze, včetně kampaně financované Celosvětovým fondem pro boj s nemocí AIDS, tuberkulózou a malárií, zasáhly i některé romské komunity. V posledních letech byly očkovací kampaně ministerstva zdravotnictví, zahrnující romské komunity, obvykle pořádány ve spolupráci s Národní agenturou pro romské záležitosti.

Součástí národní romské politiky byla **na úrovni ústřední vlády země vypracována řada opatření přímo zaměřených na životní podmínky Romů.** Ministerstvo dopravy, staveb a cestovního ruchu vypracovalo čtyřletý plán nouzových opatření zaměřený na rekonstrukce domů a oblastí obývaných většími počty Romů. Ministerstvo dále vypracovalo plán rozvoje sociálního bydlení a finanční podpory partnerství mezi soukromými společnostmi a veřejnými institucemi a nevládními organizacemi zaměřený na zlepšení přístupu ke službám v lokalitách s vysokým počtem Romů.

Rumunsko má **antidiskriminační zákon** od roku 2000, přičemž následující novelizace tohoto zákona jej přiblížily legislativě EU.

Systemové navyšování počtu zdravotně-sociálních pomocníků i povědomí v oblasti zdravotní péče, a programy zaměřené na Romy. Postup desegregace a mechanismy zvýhodňování menšin v přístupu ke vzdělání.

Zdraví

Bydlení

Antidiskriminační zákony

Nejdůležitější úspěch

SRBSKO

Úkol pro Srbsko: vláda by měla projevit svůj závazek vůči Dekádě a vytvořit systémové a vládou financované koncepce

Rozsah přijetí závazků Dekády vládou Srbska zůstává nejasný. V zemi existují aktivity, které odrážejí reflektují program Dekády, ale jako pilotní projekty jsou často organizovány a financovány z vnějších zdrojů. Koordinace Dekády utrpěla po odstoupení předcházejícího koordinátora, náměstka ministra na úrovni unie Srbska a Černé Hory, po rozpadu tohoto dvojstátí. Agentura pro lidská práva a práva menšin nedávno ustavila Sekretariát pro záležitosti Dekády, ale zaměstnanci sekretariátu jsou nadále financováni zvenčí, například Evropskou agenturou pro obnovu a misi OSCE (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě). Před Srbskem, stejně jako v případě Černé Hory, stojí nelehký úkol zajistit přístup k veřejným službám pro mnoho Romů bez přihlášeného trvalého pobytu nebo občanství – a země prozatím řešení nenašla. Aby bylo možné dosáhnout pokroku v plnění cílů Dekády, **musí Srbsko projevit větší míru zapojení své vlády při tvorbě systémových koncepcí financovaných ze státního rozpočtu.**

Akční plány

Doposud se zdá, že mezi jednotlivými pověřenými ministerstvy existuje jen minimální koordinace při plnění úkolů Dekády. Na druhou stranu ministerstvo práce, zaměstnanosti a sociálních věcí, ministerstvo zdravotnictví a ministerstvo kapitálových investic nezávisle na sobě přijala rozhodnutí ustavit pracovní skupiny pro implementaci Akčního plánu Dekády. **Ačkoliv v roce 2005 byly vládou přijaty akční plány pro oblasti vzdělávání, zaměstnanosti, bydlení a zdravotní péče, nezdá se, že by sloužily jako referenční dokumenty pro vládní politiku.** K datu této zprávy nepřijala vláda žádné přednostní akční plány vycházející z Akčního plánu Dekády, ačkoliv v létě 2005 financovala Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OSCE) snahy pod patronací tehdejšího koordinátora Dekády zaměřené na vytvoření takových plánů, včetně nákladů na navrhovaná opatření.

Vzdělání

Vláda se nevěnuje rozvoji dlouhodobé politiky vzdělávání Romů, ale s několika málo výjimkami se nadále **spoléhá na jednotlivá opatření, občas (spolu)financovaná dárci**, jako jsou například opatření Romského vzdělávacího fondu nebo Evropské agentury pro obnovu. Ministerstvo školství a Národní romská rada používají zvýhodňování menšin k podpoře docházky Romů na střední a vyšší školy, a poskytují učebnice romským dětem na základních školách. Byl zaveden jeden povinný rok docházky do předškolních zařízení a ministerstvo školství získalo od Romského vzdělávacího fondu zdroje na pilotní opatření podpory přístupu romských dětí k předškolním zařízením. Obdobně financovala Evropská agentura pro obnovu pilotní projekt školení a umístění 20 pedagogických asistentů, který byl zaveden do praxe ve spolupráci s OBSE v letech 2006 až 2007.

Zaměstnanost

Srbsko má zavedenou kvalitní síť veřejných služeb zaměstnanosti, které poskytují celou škálu programů podpory zaměstnanosti a vzdělávání. Na rozdíl od jiných zemí si Srbsko uvědomuje, že **takovéto obecné programy vyžadují dodatečná podpůrná opatření na podporu přístupu Romů k jejich přínosům.** S ohledem na to organizuje Srbsko přístup Romů ke školicím a rekvalifikačním programům a k programům podpory drobného podnikání prostřednictvím zvýhodňování menšin. Účast v takovýchto programech však zůstává nízká. Přetrvávají totiž překážky

v přístupu k takovýmto programům pro Romy z nelegálních osad a Romy bez registrovaného místa pobytu a občanství.

Srbské úřady přijaly **proaktivní roli při zavádění některých ze zdravotnických cílů Akčního plánu Dekády**, přičemž otevřeně spolupracují s organizacemi občanské společnosti a místními úřady při zajišťování jejich řádné implementace. Ministerstvo zdravotnictví financuje zvláštní zdravotnické programy pro Romy zaměřené na zdravotnickou osvětu, gynekologicko-porodnické otázky a zdraví žen, které se zavádějí ve spolupráci s nevládními organizacemi přibližně ve 45 samosprávách v Srbsku. Informace o zdravotním stavu romské populace však zůstávají nedostatečné. Vláda také doposud nečinila kroky k zavedení instituce romských zdravotně-sociálních pomocníků.

Politika bydlení Romů zůstává v Srbsku slabou stránkou, kdy většina činností vzniká na místní úrovni, za stavu neexistence jednotné národní strategie. Vláda vyhradila určité zdroje na díla veřejných služeb v romských osadách, ale zatím nedošlo k pokroku při řešení nedostatečného přístupu k veřejným službám pro Romy bez trvalého pobytu či občanství. Vláda pouze schválila operační směrnice pro místní samosprávy pro legalizace romských osad.

Srbsko nemá doposud zavedenou antidiskriminační legislativu slučitelnou s právem EU.

Rozvoj místních akčních plánů samosprávami a zdravotní programy financované ministerstvem zdravotnictví zaměřených na zdravotnickou osvětu, gynekologicko-porodnické otázky a zdraví žen, zaváděné ve spolupráci s nevládními organizacemi přibližně ve 45 samosprávách.

Zdraví

Bydlení

Antidiskriminační zákony

Nejdůležitější úspěch

SLOVENSKO

Úkol pro Slovensko: vypracovat
konceptní iniciativy a využít
je pro integraci

Slovensku se podařilo rozvinout institucionální kapacitu, jež by měla zajistit splnění Dekádou stanoveného závazku, a zavedlo celou řadu programů a strategií ke zlepšení romské situace. Často se však zdá, že tyto aktivity nevycházejí ze snah o jejich integraci, ba naopak, že segregaci romských obyvatel tolerují, pokud ji dokonce přímo neprohlubují. Slovensko také pokročilo mnohem dále v přijímání opatření týkajících se vzdělávání a zaměstnanosti než z oblasti zdravotní péče a bydlení.

Akční plány

Slovensko vytvořilo akční plány pro všechny prioritní oblasti Dekády, jejich slabinou je však obsah a cíle a kontrolní indikátory. Akční plán Dekády uvádí přehled všech státních institucí, jež jsou odpovědné monitorovat pokroky v konkrétních opatřeních, neříká však, zda za zavádění těchto opatření přímo odpovídají stejné, nebo jiné instituce. Slovenský Akční plán Dekády rovněž reflektuje celou řadu současných koncepcí zaměřených na Romy: obsahuje mnoho problematických formulací jako např. „vrozené předpoklady“ v souvislosti se zdravotním stavem Romů. Slovensko dosud nepřijalo akční plány priorit, ale vytvořilo interní krátkodobé koncepce, které jsou vodítkem pro jednotlivá ministerstva ve čtyřech prioritních oblastech stanovených Dekádou a ministerstva podávají v rámci Dekády roční reporty o vývoji.

Vzdělání

Slovenská vláda realizuje řadu programů na všech úrovních národního vzdělávacího systému. Správní orgány vytvořily tzv. „nulté ročníky“, ve kterých většinou probíhá výuka na úrovni předškolní spojené s úrovní základní školy. Existují však také předškolní výukové programy probíhající v segregovaných romských komunitách, jež čelí typickým nedostatkům souvisejícím se segregací. Úřady rovněž vytvořily několik programů zaměřených na zlepšení romské školní docházky: např. poskytování sociální pomoci rodinám s dětmi se pojí s povinností navštěvovat vzdělávací zařízení zajišťující povinné základní vzdělání. Nabídka obsahuje též příspěvek na školní pomůcky a školní obědy. Do května 2006 zde probíhal i roční pilotní program zaměřený na snížení počtu žáků, kteří nedokončí základní školní docházku. Slovensko také přijalo model romských pedagogických asistentů, který funguje v některých školkách a základních a speciálních školách. S asistenty jsou ovšem většinou uzavírány pouze krátkodobé, roční smlouvy, které mohou, ale nemusí být prodlouženy – to závisí na dostupnosti finančních prostředků. Další opatření se týkají rozvoje profesního vzdělávání a programů druhé šance pro studenty, kteří mají nedokončené základní vzdělání, nebo poskytování vysokoškolských stipendií prostřednictvím úřadu zmocněnce pro romské záležitosti. I přesto, že slovenská vláda projevila v posledních letech větší vůli zabývat se segregací a iniciovala zavedení série opatření na podporu integrace, zůstává pro Slovensko segregace ve školách i nadále hlavní výzvou.

Zaměstnanost

Současné státní koncepce zaměstnanosti z valné části neřeší romskou situaci přímo. Zaměřují se spíše na širší kategorii ohrožených skupin, kam se řadí tělesně postižení, starší občané a čerství absolventi vysokých škol, a jejich dopad na Romy není dosud znám. Státem financovaná grantová agentura Fond sociálního rozvoje odhaduje, že z jím rozdělených prostředků mířila na projekty orientované na Romy zhruba jedna třetina. Není ale zřejmé, zda se tento odhad týká financí směřujících přímo k Romům, nebo zda se jedná o širší kategorie, do kterých Romové také

spadají. Státní programy zaměstnanosti vznikly na ministerstvu práce a zahrnují profesní vzdělávání, dotovaná místa a projekty veřejných prací. Financování je zajištěno jednak ze státního rozpočtu a jednak z Evropského sociálního fondu. Profesně-vzdělávací, rekvalifikační a kvalifikační kurzy však často neodpovídají specifickým potřebám Romů. Menší programy, jež realizují neziskové organizace, se sice zaměřují přímo na Romy, ale jejich rozsah je omezený. Totéž platí pro pravidelná státem financovaná opatření v oblasti samostatného podnikání Romů.

Slovenská vláda iniciovala celou řadu programů a opatření zaměřených na zlepšení zdravotního stavu romské populace. Kancelář slovenského zmocněnce pro romské záležitosti přijala projekt zaměřený na ilegální skládky v 50 osadách, ministerstvo práce financuje v některých romských komunitách výstavbu prádelen a zařízení pro osobní hygienu. Určitý pokrok byl zaznamenán i v oblasti zdravotního pojištění. Do září 2006 většině Romů a dalším potřebným využívání slovenského systému plné zdravotní péče nepřímo znemožňovaly relativně vysoké minimální poplatky za zdravotnické služby a požadavek uvést při registraci trvalé bydliště. Díky sérii legislativních změn, které ponechaly v praxi pouze malý poplatek za ambulantní ošetření, byly mnohé z těchto překážek již odstraněny. Jako součást pilotního projektu financovaného EU v rámci PHARE byl vybudován systém sociálně-zdravotních pomocníků a mobilních zdravotnických jednotek a vzniklo také osm malých zdravotnických center v oblastech s omezenou dostupností zdravotnických zařízení. Očekává se, že tento projekt bude pokračovat a dojde k jeho rozšíření s tím, že by pomocníci působili v rámci regionálních hygienických stanic.

S ohledem na míru segregace romských komunit na Slovensku zůstává politika bydlení i nadále problémem. Slovensko přijalo řadu opatření zaměřených na zlepšování podmínek bydlení pro Romy, ale jejich zavádění, zejména ze strany místních úřadů, je omezené a problematické. Úřad zmocněnce pro romské záležitosti navrhl a financoval vytvoření sociografické mapy romských komunit, kterou využívají příslušná ministerstva při tvorbě romsky orientovaných strategií. V posledních letech bylo pro Romy postaveno několik nových obytných budov. Otázkou je ale jejich sporná kvalita, kterou naznačuje i název tohoto vládního projektu – „byty nižšího standardu“. Tento program rovněž sklízí kritiku za posilování segregace a vytváření nových romských ghett daleko od sídel většinové populace. Akční plán Dekády zmiňuje legalizaci osad a vyjasnění majetkových záležitostí, ale nezajišťuje pro to žádné finance. V této oblasti však jistý pohyb zaznamenán byl – několik osad již bylo legalizováno, a to zejména z iniciativy úřadu zmocněnce pro romské záležitosti.

V roce 2004 schválilo Slovensko antidiskriminační legislativu s cílem harmonizovat vnitrostátní předpisy se směrnicemi EU pro tuto oblast. Přijatá legislativa většinou splňuje požadavky stanovené směrnicemi EU, ale ještě nevešla příliš ve známost a je třeba ji ověřit v praxi.

Opatření podporující přístup Romů k předškolnímu a všeobecnému základnímu a střednímu vzdělání.

Zdraví

Bydlení

Antidiskriminační zákony

Nejdůležitější úspěch

Dekáda romské inkluze 2005–2015 DecadeWatch: monitorovací systém

Kategorie	Skóre				
	0	1	2	3	4
I.	Průřez/institucionální kroky				
1.	Akční plány				
1.1	Byl schválen detailní akční plán Dekády s jasně danými úkoly, termíny dokončení a indikátory měřitelnosti?	Plány pokrývají všechny prioritní oblasti a stanovené úkoly a termíny dokončení	Plány pokrývají všechny prioritní oblasti, ale nemají stanovené úkoly a termíny jen pro některá opatření	Plány pokrývají všechny prioritní oblasti a u většiny opatření jsou stanovené úkoly a termíny dokončení	Plány pokrývají všechny prioritní oblasti a mají kompletní seznam úkolů a termínů dokončení
1.2	Má vláda schválený nějaký jednotlý či dvouletý akční plán pro jednotlivé prioritní oblasti s odhadem nákladů a finančním plánem?	Vláda zatím neschválila žádný operační plán pro jednotlivé prioritní oblasti a bez odhadu nákladů a finančního plánu	Vláda již schválila alespoň jeden operační plán pro všechny prioritní oblasti Dekády, avšak bez odhadu nákladů a finančního plánu	Vláda již schválila alespoň jeden operační plán pro všechny prioritní oblasti Dekády i s odhadem nákladů a finančním plánem	Vláda již schválila více než jeden detailní každoroční operační plán pokrývající všechny prioritní oblasti Dekády opatřený odhadem nákladů a finančním plánem pro jeho implementaci
1.3	Existuje oficiální vládní systém podávání zpráv o úspěšnosti Dekády a také veřejné zprávy hodnotící úspěšnost?	Vláda od zahájení Dekády zatím veřejně nepodala žádnou zprávu o její úspěšnosti	Vláda od zahájení Dekády podává jednou ročně zprávu o její úspěšnosti	Vláda pravidelně a veřejně podává zprávy o úspěšnosti Dekády, ale bez napojení na konkrétní úkoly současného akčního plánu	Vláda poskytuje pravidelné, veřejné a komplexní zpravodajství s jasnými vazbami na úkoly akčního plánu
1.4	Obsahuje akční plán základní data pro měření úspěšnosti implementace?	Nejsou k dispozici žádná základní data	Jsou k dispozici základní i doplňující data, ale jen pro méně než 10 procent zjištěných výsledků	Jsou k dispozici základní i doplňující data až pro 50 procent zjištěných výsledků	Jsou k dispozici základní i doplňující data pro všechny hlavní okruhy zjištěných výsledků
1.5	Existují snahy vyvíjet akční plány na obecní či regionální úrovni nebo zapojovat místní úřady do procesu plnění Dekády (např. vyvíjet akční plány na lokální úrovni)?	Neexistují žádné „outreachové“ aktivity ani zapojení místních úřadů	Vláda zapojuje některé vybrané místní úřady a řídí tzv. „outreachové“ aktivity	Od zahájení Dekády vláda nejmeně jednou oficiálně zapojila místní úřady	Proaktivní a celonárodní vládní strategie na zapojování místních úřadů v kombinaci se vzájemným sdružováním těchto úřadů; jsou vypracovány akční plány Dekády na obecní či regionální úrovni

	Kategorie	Skóre			
		0	1	2	3
		4			
2.	<i>Institucionální</i>				
2.1	Byl jmenován vládní koordinátor?	Národní koordinátor nebyl jmenován nebo tato pozice není obsazena	Po většinu času byl národní koordinátor k dispozici, avšak s určitými přestávkami nebo nebyl koordinátor oficiálně jmenován	Národní koordinátor byl jmenován, ale veřejně se v této pozici od zahájení Dekády ukázal pouze jednou	Národní koordinátor byl jmenován a ve své funkci se častokrát objevuje na veřejnosti a napomáhá tak ke zviditelnění celého projektu Dekády
2.2	Jaká je funkce současného koordinátora pro Dekády?	Národní koordinátor nebyl jmenován	Státní úředník	Náměstek ministra	Ministr
2.3	Byla zřízena kancelář pro koordinaci Dekády nebo podpůrný úřad národního koordinátora?	Nebyl zřízen žádný podpůrný úřad pro koordinaci Dekády ani pro národního koordinátora	Byl zřízen podpůrný úřad pro koordinaci Dekády nebo pro národního koordinátora, kde je zaměstnán jeden člověk, jenž se v současnosti zabývá otázkami Dekády	Byl zřízen podpůrný úřad pro koordinaci Dekády nebo pro národního koordinátora, kde je zaměstnáno 2 až 5 lidí, kteří se v současnosti zabývají otázkami Dekády	Byl zřízen podpůrný úřad pro koordinaci Dekády nebo pro národního koordinátora, kde je zaměstnáno více než 10 lidí, kteří se v současnosti zabývají otázkami Dekády
2.4	Jsou ve vyšších vládních strukturách zastoupeni Romové (našláro zaměstnaní státní úředníci nebo osoby s politickým mandátem)?	Žádní Romové nejsou zastoupeni ani ve vládě, ani ve státní správě	Romové pracují na pozicích nižších státních zaměstnanců nebo jsou jmenováni do funkcí ve vládních úřadech (nižší než funkce ředitele)	Romové pracují na pozicích vyšších státních úředníků nebo jsou jmenováni do funkcí ve vládních úřadech (funkce ředitelů nebo vyšší)	Nejméně jeden Rom působí ve vládě ve funkci ministra
2.5	Existuje zde stálý oficiální poradní orgán, jehož úkolem by bylo zapojovat romskou občanskou společnost do procesu implementace a monitorování národní Dekády?	Od zahájení Dekády neproběhly mezi romskou občanskou společností a vládou žádné oficiální konference či porady týkající se Dekády	Od zahájení Dekády proběhla s romskou občanskou společností jedna poradní schůzka	S romskou občanskou společností probíhají nepravidelná poradní setkání	Byl zřízen stálý oficiální poradní orgán, jenž se od zahájení Dekády svolává nejméně dvakrát do roka
2.6	Jsou na pověřených ministerstvech také speciální oddělení zabývající se inkluzí Romů a jejich přístupem k jednotlivým prioritním oblastem?	Žádné z pověřených ministerstev nejmenovalo zaměstnance ani neřídilo oddělení, jež by se zaměřovalo na integraci národnostních menšin a jejich přístup k jednotlivým prioritním oblastem	Některá ministerstva jmenovala individuální zaměstnance, jež se zabývají otázkami integrace a svobodného přístupu, ale neřídila žádné speciální oddělení	Jedno pověřené ministerstvo zřídilo oddělení zabývající se integrací a svobodným přístupem	Více než jedno pověřené ministerstvo zřídilo oddělení zabývající se integrací a svobodným přístupem

Kategorie	Skóre				
	0	1	2	3	4
2.7	Zúčastnili se zástupci vlády od zahájení Dekády setkání Mezinárodního řídicího výboru?	Zástupci vlády se od zahájení Dekády zúčastnili dvou z celkem tří posledních setkání	Zástupci vlády se od zahájení Dekády zúčastnili tří posledních setkání	Zástupci vlády se od zahájení Dekády zúčastnili všech pořádaných setkání a také tématických workshopů	Zástupci vlády se od zahájení Dekády zúčastnili všech pořádaných setkání a také tématických workshopů
2.8	Přispívá vláda do Světeckého fondu Dekády?	Vláda přispívání do Světeckého fondu Dekády zatím neodsouhlasila	Vláda přispívání do Světeckého fondu Dekády sice odsouhlasila, ale ještě nijak nepřispěla.	Vláda přispívání do Světeckého fondu Dekády již přispívá	Vláda do Světeckého fondu Dekády již přispívá
II.	Prioritní oblasti Dekády				
3.	Vzdělávání				
3.1	Monitoring a hodnocení (dostupnost pravidelně shromažďovaných a národních reprezentativních údajů o výsledcích, sesbíraných za posledních pět)	Neexistují žádná data o počtu Romů, kteří zahájili či ukončili školní docházku	Za posledních několik let jsou k dispozici data o počtu Romů, kteří zahájili či ukončili školní docházku, ale není zaveden žádný způsob pravidelné aktualizace a data nejsou celonárodně reprezentativní	Za posledních několik let jsou k dispozici celonárodně reprezentativní data o počtu Romů, kteří zahájili či ukončili školní docházku, a ta jsou pravidelně aktualizována	Jsou k dispozici každoročně aktualizovaná a celonárodně reprezentativní data o počtu Romů, kteří zahájili či ukončili školní docházku
	Programy				
3.2	Podpora volného přístupu romských dětí ke službám předškolního vzdělání a rané péče o děti (např. přístup do mateřských škol a k programům denního hlídání dětí, podpora zaměstnaných rodičů, mimoškolní aktivity atd.)	Neexistují žádné vládou podporované aktivity	Poslední rok mateřských škol zdarma	Byl zaveden poslední rok mateřských škol zdarma a několik dalších vládou financovaných opatření na podporu přístupu k těmto programům i k ostatním aktivitám předškolní výchovy	Je zde integrovaná vládní politika předškolního vzdělávání Romů s rozsáhlou finanční podporou

Kategorie	Skóre				
	0	1	2	3	4
3.3	Podpora přístupu romských dětí k základnímu a středoškolskému vzdělání (např. pedagogičtí asistenti/zprostředkovatelé, speciální doučování pro romské děti, podpora během zkoušek, materiální pobídky, jako jsou učebnice zdarma, částečné hrazení dopravy a školního stravování, stipendijní programy atd.)	Vláda schválila několik důležitých opatření, financovaných buď vládou nebo z externích zdrojů	Byla zavedena obecná vládní financovaná opatření, ale nikoli celková koncepce	Je zavedena oficiální vládní koncepce s omezenou finanční podporou	Je zde integrovaná vládní koncepce s rozsáhlou finanční podporou
3.4	Podpora přístupu Romů k vyššímu vzdělání (stipendijní programy atd.)	Vláda schválila několik důležitých opatření, financovaných buď vládou nebo z externích zdrojů	Byla zavedena obecná vládní financovaná opatření, ale nikoli celková koncepce	Byla zavedena oficiální vládní koncepce s omezenou finanční podporou	Je zde integrovaná vládní koncepce s rozsáhlou finanční podporou
3.5	Politika desegregace	Vláda schválila několik důležitých opatření na desegregaci školství, financovaných buď vládou nebo z externích zdrojů	Byla zavedena obecná vládní financovaná opatření na desegregaci školství, ale nikoli celková koncepce	Byla zavedena oficiální vládní koncepce zaměřená na desegregaci školství s omezenou finanční podporou	Je zde integrovaná vládní koncepce desegregace školství s rozsáhlou finanční podporou
4.	Zaměstnanost				
4.1	Monitoring a hodnocení (dostupnost pravidelně shromažďovaných a národně reprezentativních údajů o výsledcích, sesbíraných za posledních pět)	Jsou k dispozici data o zaměstnanosti Romů za posledních několik let, ale není zaveden žádný způsob pravidelné aktualizace a data nejsou celonárodně reprezentativní	Jsou k dispozici celonárodně reprezentativní data o zaměstnanosti Romů za posledních několik let, ale není zaveden žádný způsob pravidelné aktualizace těchto dat	Jsou k dispozici celonárodně reprezentativní data o zaměstnanosti Romů za posledních několik let, která jsou pravidelně aktualizována	Jsou k dispozici každoročně aktualizovaná a celonárodně reprezentativní data o zaměstnanosti Romů
4.2	Programy	Bylo zavedeno několik důležitých opatření, financovaných buď vládou nebo z externích zdrojů	Byla zavedena obecná vládní financovaná opatření, ale nikoli celková koncepce	Byla zavedena oficiální vládní koncepce s omezenou finanční podporou	Je zde integrovaná vládní koncepce s rozsáhlou finanční podporou

Kategorie	Skóre				
	0	1	2	3	4
4.3	Neexistují žádné vládní podporované aktivity	Bylo zavedeno několik dílčích opatření, financovaných buď vládou nebo z externích zdrojů	Byla zavedena obecná vládní financovaná opatření, ale nikoli celková koncepce	Byla zavedena oficiální vládní koncepce s omezenou finanční podporou	Je zde integrovaná vládní koncepce s rozsáhlou finanční podporou
4.4	Neexistují žádné vládní podporované aktivity	Bylo zavedeno několik dílčích opatření, financovaných buď vládou nebo z externích zdrojů	Byla zavedena obecná vládní financovaná opatření, ale nikoli celková koncepce	Byla zavedena oficiální vládní koncepce s omezenou finanční podporou	Je zde integrovaná vládní koncepce s rozsáhlou finanční podporou
5.	Zdraví				
5.1	V současné době neprobíhá žádný výzkum ani jiné aktivity zaměřené na zlepšení informační databáze ohledně zdraví Romů	Jsou k dispozici data o zdravotním stavu Romů za posledních několik let, ale není zaveden žádný způsob pravidelné aktualizace a data nejsou celonárodně reprezentativní	Jsou k dispozici celonárodně reprezentativní data o zdravotním stavu Romů za posledních několik let, ale není zaveden žádný způsob pravidelné aktualizace těchto dat	Jsou k dispozici celonárodně reprezentativní data o zdravotním stavu Romů za posledních několik let, která jsou pravidelně aktualizována	Jsou k dispozici každoročně aktualizovaná a celonárodně reprezentativní data o zdravotním stavu Romů
	Programy				
5.2	Neexistují žádné vládní podporované aktivity zaměřené na prosazování přístupu ke zdravotní péči (např. systém ochrany zdraví pro nepojištěné jedince)	Bylo zavedeno několik dílčích opatření, financovaných buď vládou nebo z externích zdrojů	Byla zavedena obecná vládní financovaná opatření, ale nikoli celková koncepce	Byla zavedena oficiální vládní koncepce s omezenou finanční podporou	Je zde integrovaná vládní koncepce na podporu přístupu ke zdravotní péči s rozsáhlou finanční podporou
5.3	Neexistují žádné vládní podporované aktivity	Bylo zavedeno několik dílčích opatření, financovaných buď vládou nebo z externích zdrojů	Byla zavedena obecná vládní financovaná opatření, ale nikoli celková koncepce	Byla zavedena oficiální vládní koncepce s omezenou finanční podporou	Je zde integrovaná vládní koncepce s rozsáhlou finanční podporou
5.4	Neexistují žádné vládní podporované aktivity	Bylo zavedeno několik dílčích opatření, financovaných buď vládou nebo z externích zdrojů	Byla zavedena obecná vládní financovaná opatření, ale nikoli celková koncepce	Byla zavedena oficiální vládní koncepce s omezenou finanční podporou	Je zde integrovaná vládní koncepce s rozsáhlou finanční podporou

Kategorie	Skóre				
	0	1	2	3	4
6. Bydlení					
6.1	Neexistují žádná data o podmínkách bydlení Romů	Jsou k dispozici data o podmínkách bydlení Romů za posledních několik let, ale není žádný způsob pravidelné aktualizace a data nejsou celonárodně reprezentativní	Jsou k dispozici celonárodně reprezentativní data o podmínkách bydlení Romů za posledních několik let, ale není zaveden žádný způsob pravidelné aktualizace těchto dat	Jsou k dispozici celonárodně reprezentativní data o podmínkách bydlení Romů	Jsou k dispozici každoročně aktualizovaná a celonárodně reprezentativní data o podmínkách bydlení Romů
6.2	Neexistují žádné vládou podporované aktivity	Bylo zavedeno několik dílčích opatření, financovaných buď vládou nebo z externích	Byla zavedena obecná vládou financovaná opatření, ale nikoli celková koncepce	Byla zavedena oficiální vládní koncepce s omezenou finanční podporou	Je zde integrovaná vládní koncepce s rozsáhlou finanční podporou
6.3	Neexistují žádné vládou podporované aktivity	Bylo zavedeno několik dílčích opatření, financovaných buď vládou nebo z externích	Byla zavedena obecná vládou financovaná opatření, ale nikoli celková koncepce	Byla zavedena oficiální vládní koncepce s omezenou finanční podporou	Je zde integrovaná vládní koncepce s rozsáhlou finanční podporou
6.4	Neexistují žádné vládou podporované aktivity	Bylo zavedeno několik dílčích opatření, financovaných buď vládou nebo z externích	Byla zavedena obecná vládou financovaná opatření, ale nikoli celková koncepce	Byla zavedena oficiální vládní koncepce s omezenou finanční podporou	Je zde integrovaná vládní koncepce s rozsáhlou finanční podporou
7. Antidiskriminace					
7.1	Neexistují žádné antidiskriminační zákony vyhovující směrnicím EU	Vláda právě pracuje na vyvážení antidiskriminačních zákonů vyhovujících směrnicím EU	Jsou již přijaty antidiskriminační zákony vyhovující směrnicím EU, avšak zatím nejsou žádné případy, kde se tyto zákony uplatňují ve prospěch Romů	Jsou již přijaty antidiskriminační zákony vyhovující směrnicím EU a už se vyskytly určité případy, kde se tyto zákony uplatňují ve prospěch Romů	Jsou již přijaty antidiskriminační zákony vyhovující směrnicím EU, které jsou systematicky uplatňovány ve prospěch Romů

Česká republika

1. INSTITUCIONÁLNÍ USPOŘÁDÁNÍ

1.1. Příprava Akčního plánu Dekády

Český Akční plán Dekády (dále jen APD) byl vypracován kanceláří Rady vlády ČR pro záležitosti romské komunity (dále jen kancelář Rady vlády) ve spolupráci se zástupci příslušných pověřených ministerstev: ministerstvem práce a sociálních věcí (dále jen ministerstvo práce), ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy (dále jen ministerstvem školství), ministerstvem pro místní rozvoj a ministerstvem zdravotnictví. Prvotní návrhy APD vypracoval ředitel kanceláře Rady vlády Czeslaw Walek a ten je poté předložil Výboru pro Dekádu romské inkluze. Výbor pro Dekádu byl ustanoven v březnu 2004 za účelem poskytování poradenství v záležitostech Dekády romské inkluze v rámci kanceláře Rady vlády. Nejprve výboru předsedal vládní zmocněnec pro lidská práva Jan Jařab, v říjnu 2004, poté, co Jařab začal působit ve funkci v rámci Evropské komise, se předsednictví Výboru pro Dekádu a zároveň koordinace veškerých aktivit v rámci Dekády ujal náměstek místopředsedy vlády Ivo Hartman.

Zástupci romských občanských iniciativ a mezinárodních institucí byli vyzváni, aby se zapojili do celé řady workshopů, jež měly za účel stanovit hlavní oblasti činností v jednotlivých odvětvích. Zdá se, že tyto workshopy jsou jedinou příležitostí, jak poskytovat poradenství zástupcům nevládních organizací

– zapojilo se však do nich velmi málo lidí. Workshopu zaměřeném na oblast školství se účastnilo celkem pět osob, čtyři pro zdravotnictví, tři pro oblast bydlení a tři pro problematiku zaměstnanosti, přičemž se většinou jednalo o zástupce ministerstev nebo vládních institucí. Každého z těchto workshopů se účastnil jeden zástupce Romů, s výjimkou workshopu pro školství, kde byli Romové dva, avšak podle jejich vyjádření byl jejich vliv na stávající podobu APD minimální. Dokonce i tři romští zástupci Výboru pro Dekádu (jeden ze sdružení Athinganoi, jeden ze sdružení Romea a jeden, jenž pracoval jako poradce pro romské otázky na městském úřadě v Pardubicích) uvedli, že ačkoli se s nimi ostatní radili v otázkách komunikačních strategií, do samotného procesu tvorby APD zapojeni nebyli.

Oficiální rozhodnutí o přistoupení České republiky k Dekádě a schválení APD je možno nalézt v usnesení vlády č. 136 ze dne 26. ledna 2005. Deklaraci Dekády romské inkluze podepsal dne 2. února 2005 místopředseda vlády a ministr spravedlnosti Pavel Němec při jejím oficiálním vyhlášení, které se odehrálo v Sofii.

1.2. Náplň Akčního plánu Dekády

Český APD vychází z Koncepce pro romskou integraci v České republice (dále jen Koncepce romské integrace), což je národní vládní strategie pro Romy. Jak vláda sama připustila, není Koncepce romské integrace patřičně naplňována: Jan Litomiský, předseda

Rady vlády pro lidská práva, uvedl v televizní debatě ze dne 5. listopadu 2006, že Koncepce romské integrace neprobíhá úspěšně. Romské nevládní organizace a ostatní nezávislí pozorovatelé se na takovém hodnocení shodují. Bohužel, vzhledem k tomu, že většina cílů a činností stanovených v APD se kryje s těmi uvedenými v Koncepci romské integrace, je zde nebezpečí, že problémy spojené s plněním úkolů Koncepce budou i nadále přetrvávat při realizaci APD na místní i regionální úrovni.

APD ve své nynější podobě předkládá sérii obecných pokynů k činnostem, které jsou opatřeny soupisem detailnějších oblastí aktivit. U většiny uvedených akcí jsou stanoveny jasné a konkrétní termíny dokončení, v několika málo případech, kde tomu tak není, se jedná o činnosti, které podle časového plánu mají být dokončeny v dlouhodobém horizontu Dekády. Většina konkrétních termínů dokončení stanovených v APD se zdá být reálná, jelikož vychází z časových odhadů vládních aktivit, které již probíhají.

Avšak ve většině případů jsou jednotlivé aktivity a odpovědnosti v APD definovány poměrně vágně, takže úřadům na centrální, regionální i místní úrovni je ponechán dost velký prostor k nečinnosti. Kromě toho, samotné indikátory měřitelnosti nejsou dostatečně jasné. Obecně se dá říci, že úspěšnost jednotlivých opatření je chápána jako pouhé navýšení počtu klientů z řad Romů, jichž se tato opatření týkají, s tím, že neexistuje žádné konkrétní měřítko a není dostatečně jasné, co by mělo být proměnnou hodnotou pro neromské jednotlivce. Vzhledem k tomu, že pro většinu uvedených aktivit neexistují základní data, je monitorovací proces naplňování současného českého APD prakticky nemožný. Ve vládní Zprávě o naplňování Dekády v roce 2006 se tento nedostatek připouští. Doslova se v ní uvádí: „U většiny úkolů, které měly být plněny v roce 2006, chybí jak statistická data, tak i kvalitativní evaluace a není tedy možno v zásadě říci, nakolik byly plněny a jaká byla jejich efektivita.“ (Vláda České republiky, *Zpráva 2006*). Ve zprávě se také praví: „Jednotlivá ministerstva vidí jako hlavní překážku v zajištění efektivního monitoringu fakt, že není možno přesně definovat některé pojmy, o něž se indikátory měřitelnosti opírají: např. Rom, romská rodina; romská komunita; není ani jasné, v jaké míře jsou romské děti zastoupeny mezi skupinou dětí ze sociálně znevýhodňujícího prostředí, o kterou se opírají některé indikátory v oblasti vzdělání.“

Některé oblasti APD zůstaly navíc téměř nevypracované. Například pro oblast zdraví se v akčním plánu neuvádí žádný jiný úkol kromě školení a zaměstnávání zdravotně sociálních pomocníků financovaných ze strukturálních fondů Evropské unie. Avšak ani u tohoto jediného úkolu se nezdá, že by byl důkladně propracován, jelikož jako jediný indikátor měřitelnosti je zde uveden počet (pravděpodobně romských) klientů a jako prostředek k monitorování toho, jak efektivně je úkol zlepšování zdravotního stavu Romů plněn, jsou zde ze záhadných důvodů uváděny „sociologické výzkumy a studie“.

Jedním z dalších nedostatků APD je, že se náležitě nevěnuje průřezovým prioritním oblastem. Konkrétně v žádném z úkolů uvedených v APD není zahrnuta problematika rovných příležitostí žen a mužů. Je však třeba připomenout, že ve Zprávě o naplňování Dekády z roku 2005 je patrný přístup, jenž je k průřezovým prioritním oblastem citlivější než APD – například je zde samostatná kapitola věnovaná problematice rovných příležitostí žen a mužů a také kapitoly zabývající se chudobou a diskriminací (*Vláda České republiky, Zpráva 2005*). Kromě toho se zavádějí programy s větší citlivostí k problematice rovných příležitostí mužů a žen, dokonce i když to v samotném APD není nijak reflektováno. Například v roce 2006 byla kancelář Rady vlády hlavním partnerem při realizaci dvou projektů organizovaných nevládními organizacemi, jejichž cílovou skupinou byly romské ženy a dívky: prvním projektem byla celostátní konference romských žen organizovaná nevládní organizací Manushe a druhým byl politický výcvik pro romské ženy realizovaný nevládními organizacemi Athinganoi a Manushe. Výsledkem tohoto výcviku bylo, že tři romské ženy kandidovaly do komunálních voleb. Jedna z těchto kandidátek byla poté zvolena do úřadu. Další absolventka výcviku pracuje v současné době jako koordinátora pro rovné příležitosti na ústředí vlády.

1.3. Koordinace a naplňování Dekády

Od ustavení Výboru pro Dekádu v březnu 2004 až do parlamentních voleb v červnu 2006 fungovaly koordinační a zaváděcí mechanismy relativně hladce. Ti, kteří měli koordinaci Dekády na starosti, se celkem pravidelně setkávali a byli v neformálním kontaktu i

v období mezi oficiálními setkáními. Až do parlamentních voleb v červnu 2006 byl národním koordinátorem pro Dekádu náměstek místopředsedy vlády a ministra spravedlnosti Ivo Hartmann. Avšak po nerozhodných volbách v roce 2006 následovalo dlouhé období politických vyjednávání a nový kabinet vedený premiérem Mirkem Topolánkem převzal svůj úřad až v lednu 2007. V tomto nestabilním politickém ovzduší, jež trvalo déle než půl roku, byla veškerá činnost v rámci Dekády řízena manažerem Dekády, bez jakékoli účasti kanceláře koordinátora Dekády, jelikož do této funkce nebyl nikdo jmenován.

V lednu 2007 převzala funkci koordinátorky Dekády ministryně bez portfeje Džamila Stehlíková. Každodenní provoz spojený s Dekádou však řídí kancelář Rady vlády, která je zodpovědná za koordinaci naplňování veškerých vládních koncepcí zaměřených na problematiku Romů. Kancelář Rady vlády plní povinnosti koordinace Dekády za asistence Výboru pro Dekádu, který funguje jako poradní orgán a jehož členy jsou tři zástupci romských občanských organizací. Kromě toho působí na některých pověřených ministerstvech státní úředníci, kterým jsou kromě jejich obvyklých povinností přiděleny úkoly, jež se speciálně týkají koordinace Dekády. Například ministerstvo školství pověřilo koordinací a naplňováním Dekády státní úředníci romského původu Margitu Wagner.

Jedním ze slabých článků naplňování Dekády, který uznala i vláda v návrhu své zprávy o naplňování Dekády pro rok 2006, je spolupráce s místními úřady: jak se zdá, ani kancelář Rady vlády, ani žádné z pověřených ministerstev se v záležitosti plánů a naplňování Dekády zatím nespojily s místními úřady. Podle informací zástupce kanceláře Rady vlády ze začátku roku 2007 většina krajů má již vypracované strategické plány na integraci Romů, jsou zde však pochybnosti o jejich kvalitě, neboť tyto plány byly vyvinuty na základě místní iniciativy bez jakékoli konzultace s centrálními koordinačními orgány.

Kancelář Rady vlády každoročně vypracovává zprávy o naplňování Dekády. První Zpráva o Dekádě, a sice za rok 2005, byla dne 8. března 2006 schválena usnesením vlády. Kromě toho, že zpráva poskytuje detailní informace o konkrétních činnostech a různá doporučení do budoucna, zároveň ukládá, aby osoby řídící koordinační mechanismy předložily další zprávu za rok 2006 spolu s odhadem nákladů pro Dekádu na

rok 2007 (Vláda České republiky, *Zpráva 2005*). Už samotná existence mechanismu podávání zpráv a přidělování úkolů je chvályhodná, jelikož je to první krok k zajištění toho, aby vláda za závazky přijaté v rámci Dekády převzala úplnou odpovědnost.

Zprávy sice poskytují některé detaily o vládních aktivitách, avšak např. ve Zprávě o naplňování Dekády za rok 2006 se žádné informace týkající se plnění úkolů pro oblast zaměstnanosti, jež stanovuje APD, neuvádějí. Kromě toho se ve zprávách poukazuje na to, že pokud nejsou k dispozici srozumitelná základní data a pokud nejsou náležitě definované indikátory měřitelnosti, je prakticky nemožné zhodnotit úspěšnost jednotlivých úkolů. Ačkoli je Koncepce romské integrace, podle jejíhož modelu byl český APD vypracován, každoročně vyhodnocována a od zahájení Dekády jsou pro ni vždy stanoveny konkrétní indikátory měřitelnosti, České republice stále schází adekvátní metodologie pro sběr dat a hodnocení úspěšnosti ohledně romské problematiky. Z toho důvodu se v nejposlednější zprávě (Vláda České republiky, *Zpráva 2006*) navrhuje, aby vláda iniciovala proces, v rámci něhož by se přepracovaly jednotlivé indikátory i metodika sběru dat neagregovaných etnickou příslušností. Prvním krokem v tomto procesu bylo dne 4. ledna 2006 schválení vládního usnesení č. 8, ve kterém se blíže specifikuje nutnost vypracovat koncepci dlouhodobého monitorování situace romských komunit. V souladu s tímto usnesením přijal náměstek místopředsedy vlády a ministra spravedlnosti závazek, že do 31. prosince 2007 představí systematickou a komplexní metodologii monitorování, která umožní každoroční vyhodnocování úspěšnosti.

Další překážkou při naplňování Dekády je, že pro činnosti spadající pod APD neexistují žádné speciální fondy. Náklady na koordinaci a řízení Dekády jsou hrazeny prostřednictvím malého odděleného toku financí ze státního rozpočtu, které jsou přidělovány kanceláři Rady vlády, a nebo prostřednictvím dodatečných fondů z Open Society Institutu či jiných institucí. Celkový rozpočet na koordinaci aktivit Dekády pro rok 2005 byl 913 370 Kč, o něco málo více než 32 000 eur (Vláda České republiky, *Zpráva 2005*); v roce 2006 došlo v přidělování financí na koordinaci oproti roku 2005 jen k nepatrnému navýšení. Je však mnohem obtížnější dohledat, jakým způsobem byly financovány jednotlivé základní aktivity stanovené Dekádou. Jak je uvedeno v APD, každé ministerstvo by mělo na jednot-

livé činnosti stanovené Dekádou vyčlenit určité finance, zpravidla buď ze státního rozpočtu, nebo z prostředků Evropského sociálního fondu. Avšak žádné z ministerstev dosud nevypracovalo konkrétní rozpis finančních položek pro naplňování APD na rozpočtové roky 2006 a 2007. Návrh zprávy pro rok 2006 vyjmenovává sérii různých programů, jež jsou z větší části financovány z Evropského sociálního fondu, ale částečně také ze státního rozpočtu. Tyto programy pokrývají zejména oblast sociální pomoci a vzdělávání znevýhodněných osob a celkem na ně bylo uvolněno téměř 490 000 000 Kč (zhruba 17 500 000 eur) (Vláda České republiky, *Zpráva 2006*). Je však nemožné přesně určit, jaká část z těchto financí šla na aktivity pomáhající Romům stanovené Dekádou, jelikož řada ze jmenovaných programů se zaměřuje na širší okruh příjemců.

2. OBLASTI ZAMĚŘENÍ

2.1. Vzdělávání

Vzhledem k tomu, že zákon z roku 2001 o právech příslušníků národnostních menšin zabraňuje orgánům státní správy shromažďovat data o národnostních menšinách, neexistují žádné údaje o tom, kolik Romů v České republice zahájilo či naopak ukončilo školní docházku. Nevládní organizace či jiné mezinárodní instituce sice vypracovaly několik nezávislých studií a průzkumů (Evropské centrum pro práva Romů, *Stigmata*; Romský vzdělávací fond, *Rozvoj vzdělávání*; UNDP, *Tváře chudoby*), avšak výsledky těchto jednorázových úsilí nejsou dostatečně reprezentativní v národním měřítku ani se nedají vzájemně porovnávat, jelikož jednotlivé metody sběru dat se od sebe liší.

Nicméně nevládní organizace i nezávislí pozorovatelé, zabývající se vzděláním Romů, se shodují na tom, že v českých školách existují hluboké rozdíly mezi romskými a neromskými žáky, jak co se týče příležitostí, tak výsledků. Například – přesto, že již od roku 2005 je poslední rok mateřských škol zdarma a přestože v návaznosti na přijetí Koncepce včasné péče v roce 2006 byly zřízeny přípravné třídy pro znevýhodněné děti, převážná většina romských dětí se před

nastoupením do základní školy neúčastní žádné formy předškolního vzdělání. Jednou z příčin této situace je fakt, že romští rodiče nejsou dostatečně informováni o změnách ve školském systému a řada z nich neví o všech možnostech, jež se jejich dětem nabízejí. Dalším důvodem může jednoduše být ekonomická stránka věci – ačkoli je výuka v mateřských školách a v přípravných třídách poskytována zdarma, od rodičů se stále očekává, že budou muset platit školní stravování a pomůcky. Náklady s tím spojené jsou častokrát pro řadu chudých romských rodin značně vysoké.

V České republice musí mnoho romských dětí, které nechodily do mateřských škol (a někdy dokonce i těch, které do nich chodily), podstoupit zkoušky testující školní zralost a intelektovou způsobilost, které pořádají místní školské komise. Tyto zkoušky, které vyžadují dostatečnou znalost českého jazyka a obeznámenost s prostředky formálního vzdělávání, jako např. s tužkou a papírem, jsou často využívány k tomu, aby romští žáci byli zařazeni do škol, jež nabízejí podprůměrné vzdělání a omezené možnosti pro postup na střední – a ještě méně na vysoké – školy. Ještě před přijetím nového školského zákona v roce 2004 byly tyto školy oficiálně uznávány jakožto speciální školy pro žáky s mentálním postižením. Výsledkem výše zmíněné praxe zařazování žáků je, že nevládní organizace i sami zřizovatelé zvláštních škol zjistili, že mezi žáky zvláštních škol dramaticky převažují romské děti. V některých případech tvoří Romové 100 procent celkového počtu žáků v těchto školách. Učitelé i zřizovatelé škol připustili, že tito žáci ve skutečnosti nemají žádné mentální postižení a byli do zvláštních škol umístěni pouze v důsledku problematického hodnocení a zajetých postupů při zařazování žáků do škol. I přes veškeré změny v zákonech se současná praxe mění jen velmi pozvolna a počet žáků ve zvláštních školách se nijak nesnižuje (Romský vzdělávací fond). Až do roku 2000, kdy byl změněn starý školský zákon z roku 1984, neměli romští žáci navštěvující zvláštní školy možnost dostat se po jejím ukončení na běžné střední školy. V nejlepším případě jim bylo umožněno navštěvovat odborná učiliště vyžadující nízkou kvalifikaci. Přestože se u Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku nyní řeší soudní případ obvinění z diskriminace a segregace v českém školském systému (*D.H. a ti druzí vs. Česká republika*), česká vláda ještě nevzala na vědomí rozsah – nebo dokonce ani pouhou existenci – segregace Romů v českém školském systému.

Nicméně poté, co byl v lednu 2005 přijat nový školský zákon, byla většina zvláštních škol reorganizována a staly se z nich tzv. základní školy praktické. Formálně se sice staly součástí běžného školského systému, ale ve skutečnosti jsou stále silně zaklesnuté v systému speciálního vzdělávání. Tyto školy jsou ve skutečnosti stále vedeny jakožto instituce pro speciální vzdělávání, dokonce i v oficiálních statistikách Institutu pro informace ve vzdělávání. Pro problematiku desegregace byly změny především terminologického rázu – i nadále je převážná většina žáků na těchto základních praktických školách romské národnosti – ve skutečnosti je to tak, že segregované romské osady nemají leckdy přístup do jiných škol než do těchto bývalých zvláštních škol (*Socioklub, Romové, bydlení*). Na základních školách praktických stále vyučují speciální pedagogové a školní osnovy i nadále kladou mnohem menší nároky na intelektové schopnosti žáků, než je tomu v běžných školách, a dávají větší důraz na manuální dovednosti než na rozvoj intelektu. Výsledkem toho je, že pro přijetí na střední školy nejsou absolventi základních škol praktických prakticky schopni obstát v konkurenci absolventů běžných škol, přestože je jim formálně dovoleno postoupit do dalšího vzdělávacího stupně.

Přestože školský zákon z roku 2005 nedosáhl všech potřebných změn, jeho zásluhou je, že znovu vzbudil zájem o reformu vzdělávacího systému. Výsledkem tohoto zájmu bylo přijetí takových dokumentů, jako je Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v České republice a Koncepce včasné péče. Většina reformních aktivit, jež jsou financovány zpravidla prostřednictvím Evropského sociálního fondu, se skládá z občasných projektů – častokrát řízených nevládními organizacemi – jejichž velikost a četnost není nijak systematicky řízena. Nicméně byly zahájeny dva systémové projekty, řízené vládními institucemi přímo odpovědnými ministerstvu školství, které mají velkou šanci, že v českém školství pomohou zavést obsáhlé změny v širším měřítku. První z nich, program na prevenci předčasného ukončení povinné školní docházky a na podporu středoškolského vzdělávání, pod vedením Institutu pedagogicko-psychologického poradenství, který je naplánován na období září 2006 až srpen 2008, předkládá řadu opatření, jejichž úkolem bude pomáhat znevýhodněným žákům navštěvujícím základní a střední školy. Úkolem druhého projektu je zajistit zřízení pěti regionálních center pro integraci

menšin. Tato centra jsou určena k tomu, aby pomáhala při integraci příslušníků národnostních menšin do hlavního proudu školství. V době, kdy byla psána tato zpráva, bylo příliš brzy na to náležitě zhodnotit naplňování těchto projektů, tím méně jejich dopad na školní výsledky romských žáků.

Byla již zavedena další opatření, jež mají značný potenciál pomáhat s integrací romských žáků do běžných škol. Například pedagogičtí asistenti – jejich pozice se neoficiálně začala zavádět v roce 1993 a poté byla v roce 1998 oficiálně uznána – jsou už na českých školách dlouhodobou institucí. Jak uvádí ministerstvo školství, ve školním roce 2005-2006 působilo na školách celkem 306 pedagogických asistentů. Většina z nich pracovala na základních školách a jenom několik z nich na základních školách praktických (bývalých zvláštních školách) a v mateřských školách. Jedním z problémů, na který opakovaně upozorňují nevládní organizace, je, že zaměstnávání pedagogických asistentů stejně jako jejich výběr je ponechán zcela na ředitelích a zřizovatelích jednotlivých škol (Romský vzdělávací fond, Evropské centrum pro práva Romů: *Stigmata*). Toto opatření má za následek, že pedagogičtí asistenti jsou zaměstnáváni pouze v těch školách, které si už osvojily jistý pokrokový přístup, a také to, že v praxi pedagogičtí asistenti získají svoje místo jen tehdy, pokud jsou loajální vůči zřizovatelům škol.

Romští žáci, kteří se dostanou na střední školy, mají nárok na speciální stipendium pro romské menšiny, a ti, kteří se dostanou na vysoké školy, mají možnost získat sociální stipendium pro znevýhodněné studenty. Další způsoby finanční podpory lze získat prostřednictvím ministerstva školství (v případě středních škol) nebo prostřednictvím projektů nevládních organizací, jako je například vzdělávací program Romaversitas, který organizuje sdružení Athinganoi. Vycházíme-li z údajů, které nám byly v rámci těchto programů poskytnuty, dodatečnou finanční podporu tohoto typu získalo zhruba 1800 studentů středních škol a 62 vysokoškolských studentů získalo finanční podporu v rámci Pamětního stipendijního programu pro romské vysokoškolské studenty. Skutečná čísla o počtu studentů na těchto školách mohou být dokonce ještě vyšší, jelikož střední školy musejí o dodatečné finance žádat ministerstvo školství a některé školy nezvládnou projít složitou administrativní procedurou, která je pro uplatnění tohoto nároku vyžadována.

I nadále je třeba, aby byla provedena reforma školních osnov i vzdělávacích programů pro další vzdělávání učitelů tak, aby byly splněny požadavky inkluzivního vzdělávání, obzvláště tam, kde se to týká Romů. Situace je totiž taková, že ve školních učebnicích sice jsou obsaženy některé minimální informace o romské kultuře a historii, vzdělávací programy pro budoucí učitele se však věnují jen velmi málo tomu, aby připravily učitele běžných škol na práci s romskými žáky. Většina multikulturních vzdělávacích modulů selhala právě v případě romských žáků a speciální školení zabývající se vzděláváním romských žáků stále probíhá pouze v rámci speciálně-pedagogických programů. Některé takovéto programy jsou vypracovávány institucemi vyššího vzdělávání nebo nevládními organizacemi, avšak těm se nedaří řešit skutečné potřeby českého vzdělávacího systému jako celku (Romský vzdělávací fond).

2.2. Zaměstnanost

Vzhledem k tomu, že státním institucím není ze zákona dovoleno shromažďovat data o etnické příslušnosti, ministerstvo práce si tím pádem nevede žádné záznamy o situaci v oblasti zaměstnanosti Romů. Studie z roku 2006, kterou vypracovala společnost Gabal Analysis and Consulting za účelem analýzy bytové situace Romů, obsahuje některá jednorázová data o zaměstnanosti Romů a ta pomáhají k tomu, aby se mohla zhodnotit závažnost celé situace. Studie uvádí, že v mnoha z více než 300 převážně romských lokalit, kde byl průzkum prováděn, dosahovala míra nezaměstnanosti až 90 procent, a v některých případech dokonce sta procent, což je třeba srovnat s celostátním průměrem za rok 2006, který činil 9,2 procenta (Gabal Analysis and Consulting, *Analýza*).

Česká vláda nemá zatím vypracované žádné koncepty zaměstnanosti, které by se zaměřovaly výhradně na romské občany. Naopak – Romové patří k nejzranitelnější skupině ve společnosti, pro kterou jsou určeny ty nejobecnější koncepty; některé programy zaměřené speciálně na Romy jsou podporovány ze státního rozpočtu nebo z Evropského sociálního fondu prostřednictvím místních nevládních organizací (vláda České republiky, *Zpráva 2006*). APD se tímto přístupem dostatečně zabývá. Spíše než očekávat, že česká vláda dostojí svým slibům a v rámci Dekády navrhne kom-

plexní koncepcí zaměstnávání Romů, APD naznačuje, že by místo toho měla vláda řešit situaci zaměstnanosti Romů tím, že bude podporovat nevládní organizace, které již pracují na cílených programech.

V rámci místních úřadů práce jsou pořádány rekvalifikační kurzy a odborná výuka pro uchazeče o práci. Bohužel, ačkoli je většina Romů na těchto úřadech zaregistrována za účelem čerpání podpory v nezaměstnanosti a jiných sociálních dávek, jen málo z nich se těchto kurzů účastní (Winkler et. al., *Analýza*). Obecně se dá říci, že Romové považují služby místních úřadů práce za neefektivní, jelikož jim nemohou poskytnout žádnou skutečnou kvalifikaci ani záruky toho, že by si mohli najít a následně si také udržet nějaké zaměstnání.

Velké množství vládních a či soukromými dárci financovaných programů aktivního hledání zaměstnání, jež byly vypracovány nevládními organizacemi a na místní úrovni již fungují, jsou oproti tomu mnohem úspěšnější, pokud jde o budování vztahu s romskými uchazeči o práci. Takovéto projekty již proběhly v Hranici, Olomouci, Brně a na jiných místech a ukázaly se být úspěšné při zprostředkování kontaktu mezi romskými uchazeči o práci a různými podpůrnými institucemi, jako jsou školy, komunitní centra a školicí střediska, ale také s konkrétními zaměstnavateli. Výsledkem jednoho takového projektu, jež byl částečně financován v rámci Programu Iniciativy Společenství EQUAL, bylo zřízení agentury pro zprostředkování práce, jež má své pobočky ve čtyřech krajích České republiky. Tato zprostředkovací kancelář slouží jako informační středisko, jež poskytuje informace ohledně zaměstnání a uchazečům o práci nabízí školicí programy vypracované ve spolupráci s romskými nevládními organizacemi. Podle informací o tomto projektu ho v loňském roce využilo celkem 650 klientů, z nichž 80 si našlo stálé zaměstnání prostřednictvím zprostředkovatelné práce, jež byla v rámci projektu zřízena. Podobný projekt, jež probíhal v Brně, udává celkem 80 uchazečů o práci, kteří si zásluhou cílených služeb našli dočasné či stálé zaměstnání. Tyto povzbudivé projekty ukazují, že trpělivá a cílená snaha spolu se zkušenostmi místních nevládních organizací má velkou naději na úspěch.

Nicméně, nepočítáme-li krátkodobá zaměstnání v rámci veřejně prospěšných prací, mají Romové jen velmi málo příležitostí k zaměstnání. Mikroúvěry či půjčky na drobné podnikání jsou pro Romy prakticky

nedostupné, jelikož častokrát vyžadují dodatečné záruky, které však chudí Romové nemohou poskytnout.

Obzvláštnímu riziku jsou vystaveni Romové ze Slovenska, kteří v České republice hledají pracovní příležitosti, neboť potencionální zaměstnavatelé mohou zneužívat jejich statutu dočasného, častokrát nelegálního přistěhovalce a mohou odmítat vyplácet jim adekvátní mzdu a pojištění. Existuje jen málo zákonných opatření na pomoc těmto obětem, z nichž většina má navíc jen velmi sporé informace o svých právech a o legálních způsobech, jak svá práva hájit.

České zákonodárství sice přijalo některá antidiskriminační opatření týkající se zaměstnanosti, stále se však čeká na přijetí Rasové směrnice Rady Evropy EU, která by měla poskytovat ochranu proti rasové diskriminaci v celé řadě jiných oblastí, včetně vzdělání, bydlení a poskytování veřejných služeb. Návrh komplexního antidiskriminačního zákona byl zamítnut českým Senátem, navzdory tomu, že jak domácí organizace, tak mezinárodní skupiny opakovaně požadovaly urychlené přijetí antidiskriminačních opatření Evropské unie.

2.3. Zdraví

O zdravotní situaci Romů v České republice neexistují celonárodně reprezentativní a pravidelně aktualizovaná data. Výše zmíněný průzkum z roku 2006 týkající se vyloučených romských komunit v České republice vypracovaný agenturou Gabal Analysis and Consulting, který se zaměřuje především na problematiku bydlení segregovaných Romů, obsahuje několik jednorázových dat o indikátorech zdraví, jako je například přístup k veřejným zdravotním zařízením a životní podmínky v domácím prostředí. Ačkoliv tyto informace jsou sotva dostačující k tomu, aby sloužily jako spolehlivý základ pro vypracování konkrétních postupů v České republice, na druhé straně jsou předložena data o zdravotním stavu Romů dost bezútešná (Janečková et. al., *Zdravotní stav*), Evropské centrum pro práva Romů, *Ambulance*). Průměrná délka života Romů je nižší než u neromských občanů. Ať už žijí v odlehlých osadách bez napojení na základní veřejné služby nebo v přeplněných bytech v městských centrech či ve čtvrtích na okrajích větších měst poblíž míst zdraví škodlivých, jaké jsou čistíčky odpadních vod nebo skládky, Romové se vystavují většímu nebezpečí nákazy chronickými nemocemi či one-

mocněními endemického charakteru, jako například tuberkulóza. Kojenecká, dětská úmrtnost či porodní úmrtnost matek je údajně vyšší u romského obyvatelstva kvůli omezenému přístupu k zdravotnictví – buď z důvodu velké vzdálenosti mezi poskytovateli zdravotnických služeb a romských čtvrtí, nebo z důvodů toho, že někteří zdravotničtí pracovníci včetně zaměstnanců záchranných služeb nejsou ochotni pracovat v oblastech obývaných Romy. Jak naznačují neověřené informace, poskytovatelé zdravotnických služeb často diskriminují Romy. V posledních letech byly zaznamenány případy sterilizace žen bez jejich vědomí či výslovného souhlasu.

Sekce věnovaná zdravotnictví v českém APD je pro řešení této problematiky až překvapivě nedostačující. Zahrnuje pouze jedno opatření na zlepšení zdravotní situace Romů: vypracování systému zdravotně sociálních pomocníků – nejprve v podobě pilotního projektu, který byl zahájen v roce 2005, a poté, počínaje rokem 2007, již v celostátním měřítku. V únoru 2005 ministerstvo zdravotnictví skutečně předložilo vládě návrh projektu zdravotně-sociálních pomocníků. Návrh počítal s tím, že pilotní program zdravotně-sociálních pomocníků by se měl rozvinout prostřednictvím nějaké nevládní organizace. Romská nezisková organizace Drom následně vypracovala školicí program a společně s Masarykovou univerzitou v Brně a Zdravotně-sociální fakultou Ostravské univerzity vyškolila 18 zdravotně-sociálních pomocníků. Ačkoliv tento projekt končí v květnu 2007, dva obecní úřady a jeden městský úřad již projevíly ochotu ponechat zdravotně-sociální pomocníky nadále v zaměstnání až do konce 2007. Po uplynutí této doby však další budoucnost projektu zdravotně-sociálních pomocníků závisí na míře financí, které se pro tento účel uvolní z Evropského sociálního fondu.

V České republice neexistují žádné vládní programy zaměřené na poskytování zdravotní péče nepojištěným osobám. V českém systému zdravotnictví mají na zdravotní pojištění nárok ti, kteří mají zaměstnání nebo jsou zaregistrováni na pracovním úřadě nebo děti mladší 18 let či matky s dětmi mladšími 6 let. Podle odhadů nevládních organizací je počet osob bez zdravotního pojištění velmi malý. Záchranné služby a jiné druhy zdravotnických služeb jsou poskytovány i nepojištěným osobám, avšak dluhy vzniklé z použití těchto služeb nehrzených ze zdravotního pojištění mohou dosáhnout až neúnosných výšek.

Taktéž neexistují žádné tzv. outreachové aktivity financované státem, jako jsou očkovací programy nebo kampaně zdravotnické osvěty zaměřené na romské komunity. Některé nevládní organizace sice provozují outreachovou činnost, ale v dost malém měřítku a pouze na lokální úrovni – podobně jako již zmíněni zdravotně-sociální pomocníci Tyto dílčí snahy však zdaleka nestačí k tomu, aby byly uspokojeny potřeby Romů po celé České republice.

2.4. Bydlení

Přestože si jsou státní úředníci už řadu let vědomi bytové krize Romů, zjištěný počet tzv. „vyloučených komunit“ byl pro ně velkým překvapením. Studie společnosti Galal Analysis and Consulting z roku 2006 odhalila, že více než 300 těchto romských komunit se nachází v relativní izolaci a navíc v mizerných životních podmínkách. Zdá se, že tato situace je důsledkem rostoucího segregáčního trendu a také reakcí na nedávnou vlnu soudního vystěhování, jehož cílem se Romové v České republice stali.

Současná krize začala už na začátku 90. let, kdy došlo k navrácení majetku znárodněného komunisty původním majitelům a k rozprodávání obecních bytů soukromým vlastníkům. Romští nájemníci, z nich značná část si nemohla dovolit platit vyšší nájemné nebo dražší služby, byli novými majiteli soudně vystěhováni (Ina Zoon: *On the Margins*). Mnozí Romové tak ztratili své bydlení pouhým soudním příkazem, jelikož české zákony nevyžadují soudní přezkum vystěhování v těch případech, kdy nájemním smlouvám vypršela platnost nebo vůbec neexistují (S. Křeček, *Stručný kurz*). V některých případech Romové sami opouštěli své domovy, jelikož se nechali navnadit klamavými sliby, že získají (vyhovující) náhradní bydlení, pokud budou souhlasit s tím, že se odstěhují ze svého dnešního bydliště. Příliš horliví komunální politici v honbě za získáním co největšího počtu hlasů taktéž přispěli k trendu, kdy se celé romské komunity vystěhovávají z městských center do odlehlých míst na okrajích

obcí. V důsledku toho vznikly koncentrace Romů v laciných částech větších obcí, a ty vedly ke vzniku velkého počtu novodobých „ghett“, jejichž velikost stále roste (Socioklub, *Romové, bydlení, soužití a Romové ve městě*). Romové v těchto oblastech častokrát musejí žít bez napojení na veřejné sítě a bez přístupu k veřejným službám, jako je například veřejná doprava – o přístupu k běžným kvalitním školám či vyhovující základní zdravotní péči ani nemluvě. Některé z těchto ghett se navíc nacházejí v blízkosti ekologicky nebezpečných míst, jako jsou třeba městské skládky nebo skladiště průmyslného odpadu.

V reakci na negativní publicitu kolem ghettoizace Romů v České republice si vláda uvědomila, že je nutné k této problematice přistupovat komplexně a zavázala se, že do roku 2008 přijme koncepci integrovaného sociálního bydlení. V současné době se sociální byty poskytují pouze pod podmínkou, že žadatelé mají nějaké zaměstnání a jsou bez dluhů, což znamená, že většina Romů nemá prakticky žádný přístup k sociálnímu bydlení. Ministerstvo pro místní rozvoj momentálně financuje projekt pro výstavbu dotovaných bytů – kterým se také někdy říká „holobyty“, jelikož se jejich vybavení omezilo na úplné minimum. Není však známo, kolik takových bytů bude nakonec skutečně přiděleno romským nájemníkům. Ve vládních zprávách hodnotících úspěšnost Dekády se přiznává, že tento program, podobně jako řada jiných opatření a koncepcí zaměřených na bytovou problematiku, postrádá účinný systém monitorování jeho implementace, aby se dal náležitě zhodnotit jeho dopad na romskou komunitu.

Nicméně tento program, spolu s jinými opatřeními, jako je využití sociálních pracovníků k zamezení vystěhování romských nájemníků, se stal součástí českého APD. Skutečnost, že se vláda o těchto snahách vůbec zmiňuje, napovídá, že si klade za cíl řešit bytovou problematiku Romů pragmatickým a komplexním způsobem a pod záštitou Dekády. Není však jasné, kolik z bohubilých úmyslů uvedených v APD bude nakonec možné úspěšně zrealizovat vzhledem k tomu, že centrální vládní instituce v České republice mají jen omezený vliv na jednání místních samospráv.

Použité zdroje

OBECNÉ ZDROJE

Bell, Mark a kol., *Comparative Analysis: Developing Anti-Discrimination Law in Europe* (2006). Dostupné z <http://www.migpolgroup.com/documents/3640.html>.

Rada Evropy, *Housing of Roma in Central and Eastern Europe: Facts and Proposals*, dokument napsal Samuel Delepine (2006). Dostupné z http://www.coe.int/t/dg3/romatravellers/documentation/housing/HousingofRomaMay2006_en.asp.

Dena Ringlod a kol., *Roma in an Expanding Europe: Breaking the Poverty Cycle* (Washington, D.C.: Světová banka, 2004). Dostupné z <http://www.ingentaconnect.com/content/wb/1489/2004/00000001/00000001/art00001>.

EUMAP/Open Society Institute, *Equal Access to Quality Education for Roma, Volume 1: Bulgaria, Hungary, Romania, Serbia* (2007). Dostupné z http://www.eumap.org/topics/minority/reports/roma_education/report/vol1.pdf.

Evropská komise, *The Situation of Roma in an Enlarged European Union* (2004). Dostupné z http://ec.europa.eu/employment_social/publications/2005/ke6204389_en.html.

Evropské centrum pro práva Romů, *Ambulance Not on the Way: The Disgrace of Health Care for Roma in Europe* (2006). Dostupné z <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=2632>.

Evropské centrum pro práva Romů, *Stigmata: Segregovaná výchova Romů ve školách střední a východní Evropy* (2007), studie o projevech segregované výchovy Romů v Bulharsku, České republice, Rumunsku a Slovensku. Dostupné z <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=1892>.

Evropské centrum pro práva Romů, *The Glass Box: Exclusion of Roma from Employment* (2007). Dostupné z <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=2727>.

Evropské centrum pro práva Romů, *The Impact of Legislation and Policies on School Segregation of Romani Children: A Study of Anti-Discrimination Law and Government Measures to Eliminate Segregation in Education in Bulgaria, Czech Republic, Hungary, Romania and Slovakia* (2007). Dostupné z <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=2743>.

Holtmaat, Rikki, *Catalysts for Change? Equality Bodies According to Directive 2000/43/EC—Existence, Independence, and Effectiveness* (2006). Dostupné z <http://www.migpolgroup.com/documents/3642.html>.

Human European Consultancy and Migration Policy Group, *Comparative Analyses on National Measures to Combat Discrimination*, zpracoval McColgan, Aileen a kol. (2006). Dostupné z http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/stud/mapstrand1_en.pdf.

Network Public Health Program/Open Society Institute, *Mediating Romani Health: Policy and Program Opportunities* (2005). Dostupné z http://www.soros.org/initiatives/health/focus/roma/articles_publications/publications/romani-health_20051201.

Public Interest Law Initiative, *Separate and Unequal: Combating Discrimination against Roma in Education. A Source Book* (2004). Dostupné z <http://www.pili.org/en/content/view/350/53/>.

UNDP, *At Risk: Roma and the Displaced in Southeast Europe* (2006). Dostupné z http://europeandcis.undp.org/?menu=p_cms/show&content_id=A3C29ADB-F203-1EE9-BB0A277C80C5F9F2.

UNDP, *Tváře chudoby, tváře naděje. Profily zranitelnosti v zemích Dekády inkluze Romů (2005)*. Dostupné z <http://vulnerability.undp.sk/>.

Spojené národy. *Rozvojové cíle tisíciletí, (2000)*. Dostupné z <http://www.un.org/millenniumgoals/>.

Zoon, Ina, *On the Margins: Roma and Public Services in Romania, Bulgaria, and Macedonia (With a Supplement on Housing in the Czech Republic)* (New York: Open Society Institute, 2001).

ZDROJE ČESKÁ REPUBLIKA

Bell, Mark a kol., *Comparative Analysis: Developing Anti-Discrimination Law in Europe* (2006). Dostupné z <http://www.migpolgroup.com/documents/3640.html>

Sdružení Dženo, *Forced out: The problem of Roma Evictions in Europe* (2006). Dostupné z http://www.dzeno.cz/docs/Evictions_Report_Eng.doc

Sdružení Dženo, *Postavení Romů v ekonomice* (2005). Dostupné z http://www.dzeno.cz/?r_id=234.

EUMAP/Open Society Institute, *Rights of People with Intellectual Disabilities: Access to Education and Employment—Czech Republic* (2005). Dostupné z <http://www.eumap.org/topics/inteldis/>.

Evropská síť proti rasismu (ENAR). *Stínová zpráva ENAR 2005: Rasismus v České republice*. Dostupné z http://www.llp.cz/subdomains/cz/images/stories/soubory/stinova_zprava_enar_2005.pdf.

Evropské centrum pro práva Romů, *Ambulance Not on the Way: The Disgrace of Health Care for Roma in Europe* (2006). Dostupné z <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=2632>.

Evropské centrum pro práva Romů, *Stigmata: Segregovaná výchova Romů ve školách střední a východní Evropy* (2007), studie o projevech segregované výchovy Romů v Bulharsku, České republice, Rumunsku a Slovensku. Dostupné z <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=1892>.

Evropské centrum pro práva Romů, *The Glass Box: Exclusion of Roma from Employment* (2007). Dostupné z <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=2727>.

Evropské centrum pro práva Romů, *The Impact of Legislation and Policies on School Segregation of Romani Children: A Study of Anti-Discrimination Law and Government Measures to Eliminate Segregation in Education in Bulgaria, Czech Republic, Hungary, Romania and Slovakia* (2007). Dostupné z <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=2743>.

Gabal Analysis and Consulting, *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. Dostupné z <http://www.esfcr.cz/mapa/index.html> a http://www.gac.cz/documents/brozura_4.pdf.

Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity. *Koncepce romské integrace 2005*. Dostupné z <http://www.vlada.cz/dokument8150.html>.

Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity, *Akční plán Dekády*. Dostupné z http://www.vlada.cz/assets/cs/rvk/rzrk/Dekada_CZ_Akcní_plan_1.pdf.

Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity, *Zpráva o naplňování Dekády romské inkluze v roce 2005*. Dostupné z <http://www.vlada.cz/cs/rvk/rzrk/dekadaromskeinkluze/zprava2005/default.html>.

Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity, *Zpráva o naplňování Dekády romské inkluze v roce 2006*. Dostupné z <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=22727>.

Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity, *Zpráva o stavu romských komunit v České republice za rok 2006*. Dostupné z <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20262>.

Rada vlády ČR pro lidská práva. *Sedmá periodická zpráva o plnění závazků plynoucích z Úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace (2006)*. Dostupné z http://www.vlada.cz/assets/cs/rvk/rlp/dokumenty/mezinarodni_umluvy/cerd/6.7CERD_CZ_2.pdf.

Human European Consultancy and Migration Policy Group, *Comparative Analyses on National Measures to Combat Discrimination*, vypracoval McColgan, Aileen a kol. (2006). Dostupné z http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/stud/mapstrand1_en.pdf.

Informace o Dekádě romské inkluze jsou dostupné z <http://www.vlada.cz/cs/rvk/rzrk/dekadaromskeinkluze/cojedekada/default.html>.

Křeček, Stanislav, „Romové a aktuální otázky bytového práva,“ In: *Romové ve městě*, Socioklub, 2002.

Křeček, Stanislav, „Krátký kurz nájemního práva,“ In: *Romové, bydlení, soužití*, Socioklub, Praha, 2000.

Máchova, Hana, „Nejčastější problémy v nájemním bydlení,“ In: *Romové, bydlení, soužití*, Socioklub, Praha 2000.

Janečková a kol., „The State of Health of Romany Population in the Czech Republic,“ In: *Central European Journal of Public Health* 3/8/2000.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, *Koncepce včasné péče o děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí*. Dostupné z <http://www.msmt.cz/vzdelavani/koncepc>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v České republice*. Dostupné z http://www.msmt.cz/files/PDF/JTDlouhodobyzamer05_appx.pdf.

Ombudsman České republiky, *Závěrečné stanovisko veřejného ochránce ve věci sterilizací prováděné v rozporu s právem a návrhy opatření k nápravě*. Dostupné z <http://www.ochrance.cz/documents/doc1135861291.pdf>.

Romský vzdělávací fond, *Rozvoj vzdělávání Romů v České republice: Hodnocení situace a strategické směrnice Romského vzdělávacího fondu* (2007). Dostupné z <http://romaeducationfund.hu/>.

Školský zákon č. 561 z roku 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Dostupné z <http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb04561&cd=76&typ=r>.

Romové ve městě, Socioklub, Praha, 2002.

Romové, bydlení, soužití, Socioklub, Praha, 2002.

STEM Trendy, *Informace z výzkumu 4* (2006). Dostupné z <http://www.stem.cz/clanek/1112>.

Výbor OSN pro odstranění rasové diskriminace, *Concluding Observations and Recommendation to the Czech Republic*. Dostupné z <http://www.ohchr.org/english/bodies/cerd/docs/CERD.C.CZE.CO.7.pdf>.

UNDP, *Tváře chudoby, tváře naděje* (2005). Dostupné z http://www.vlada.cz/assets/cs/rvk/rzrk/dekadaromskeinkluze/vyzkumundp/v_zkum_undp_ceska_republika.doc.

Winkler, Jiří a kol., *Analýza potřeb integrace Romů na českém trhu práce*, (2004), nepublikovaná zpráva, která je k dispozici na Radě vlády ČR pro záležitosti romské komunity

Zoon, Ina, *On the Margins: Roma and Public Services in Romania, Bulgaria, and Macedonia (With a Supplement on Housing in the Czech Republic)* (New York: Open Society Institute, 2001).

DecadeWatch je první vyhodnocení vládních aktivit v rámci Dekády romské inkluze 2005–2015.

Vzhledem k tomu, že Dekáda má za cíl zapojit Romy do procesu inkluze, tato analýza – která hodnotí období od zahájení Dekády na začátku roku 2005 do konce roku 2006 – byla zpracována koalicí romských neziskových organizací a aktivistů ze všech zemí Dekády.

Prostřednictvím DecadeWatch přispívají romští aktivisté k úspěšné realizaci cílů Dekády romské inkluze.

DecadeWatch je podpořeno Open Society Institute a Světovou Bankou.